

Oplegvel Informatienota

Portefeuille dhr. P.R. van Doorn
Auteur Dhr. F. Noordberger
Telefoon: 5113400 E-mail: fcdnoordberger@haarlem.nl
WZ/Programma's OGV Reg.nr. 2011/540708
Te kopiëren: Bijlage
B & W-vergadering van 20 december 2011

Onderwerp

Informatienota 'Tussenrapportage Visie en Strategie beheer en onderhoud 2013-2023'

DOEL: Informeren

Over het beheer en onderhoud van de Haarlemse openbare ruimte zullen voor de komende jaren ingrijpende beslissingen moeten worden genomen.

Vanaf 2013 wordt de Visie en Strategie beheer en onderhoud het uitgangspunt, die uiterlijk medio maart 2012 aan de commissie Beheer wordt aangeboden. Dit gebeurt inclusief de strategische beheerplannen voor acht beheerdomeinen.

Na de presentatie van de voorlopige bevindingen van bureau PLANterra over het beheer en onderhoud in de raadsmarkt van 3 november 2011, is deze informatienota de opmaat naar de bovengenoemde visie. De eerste conclusies ten behoeve van bureau PLANterra worden gepresenteerd in de bijlage 'Tussenrapportage'.

B&W

1. Het college neemt middels deze nota en het bijgevoegde rapport kennis van de eerste conclusies van bureau PLANterra
2. Het besluit wordt ter bespreking gestuurd aan de commissie Beheer.

Informatienota

Onderwerp: Tussenrapportage Visie en Strategie beheer en onderhoud 2013 - 2023
Reg. Nummer: 2011/540708

1. Inleiding

Het rapport van de Rekenkamercommissie over de zorgwekkende onderhoudskwaliteit van de openbare ruimte was in 2005 aanleiding voor het opstellen van het Beleidskader Openbare ruimte (2006) en het Plan van Aanpak Extra Onderhoudsbudget (2006). Het inlopen van het achterstallig onderhoud is tot op heden succesvol verlopen en de stad ligt er op het gebied van beheer en onderhoud in het algemeen redelijk tot goed bij. Niettemin is de opgave tot instandhouding van de openbare ruimte er één van permanente zorg en aandacht. Met regelmaat wordt het beleid geactualiseerd en de benodigde budgetten herberekend. De laatste herijking van de normbudgetten dateert uit 2010 (rapport Oranjewoud).

De gemeentebrede bezuinigingen maken een heroriëntatie op het beheer en onderhoud noodzakelijk. In eerste instantie is het ambitieniveau voor beheer en onderhoud voor de jaren 2011 en 2012 tijdelijk getemporiseerd met de nota Scenario's Beheer en Onderhoud (2011).

Vanaf 2013 wordt de 'Visie en Strategie beheer en onderhoud' het uitgangspunt, die uiterlijk medio maart 2012 aan de commissie Beheer wordt aangeboden. Dit gebeurt inclusief de strategische beheerplannen voor acht beheerdomeinen. De voorlopige bevindingen van bureau PLANterra over het beheer en onderhoud zijn in de raadsmarkt van 3 november 2011 gepresenteerd.

Deze tussenrapportage is de opmaat naar de eerdergenoemde visie. De eerste conclusies ten behoeve van bureau PLANterra worden dan ook nu gepresenteerd in de bijlage 'Tussenrapportage'. Deze bevat een analyse van het huidige areaal, de staat van onderhoud van de openbare ruimte, het achterstallig onderhoud en de beschikbare middelen tot 2016. In samenhang hiermee wordt een ambitieniveau voor het beheer en onderhoud en een transparant afwegingskader voor de prioriteitstelling van onderhoudsprojecten voorgesteld. Een en ander in afstemming met de relevante gemeentelijke beleidskaders.

2. Kernboodschap

Informereren over de aanloop naar de Visie Strategisch beheer en onderhoud en in het bijzonder kennisnemen van de analyse en conclusies van PLANterra over:

- a. de huidige staat van het onderhoud;
- b. de analyse van het achterstallig onderhoud;
- c. geactualiseerd ambitieniveau voor beheer en onderhoud van de openbare ruimte die aansluiten bij het coalitieakkoord, de nota Ruimtelijke kwaliteit en de op te stellen Structuurvisie openbare ruimte;
- d. de opbouw van een transparant en beïnvloedbaar afwegingskader voor de prioriteitstelling van onderhoudsprojecten;
- e. de verwachte beschikbare middelen tot en met 2016.

3. Consequenties

Ad 2a Huidige staat van het onderhoud

Deze nota is bij de behandeling van de nota Scenario's aan u toegezegd. Ook in het vervolgonderzoek van de Rekenkamercommissie van januari 2010 wordt hierom verzocht.

Het adviesbureau PLANterra heeft de kwaliteit van de openbare ruimte nader onderzocht. PLANterra stelt vast dat het merendeel van het Haarlemse areaal zich in goede tot redelijke staat (resp. A en B-niveau) bevindt. Haarlem heeft veel recent vernieuwde openbare ruimte op A en A+ niveau, niet alleen in de binnenstad maar ook in de transformatiegebieden zoals Europawijk, Delftwijk, Oostweg. Dit is te verklaren door een gecombineerde aanpak van onderhoudsmaatregelen ('werk-met-werk maken'). In veel gevallen kon, met inzet van subsidies en financiering door provincie en rijk, in herinrichting van de openbare ruimte worden voorzien. Deze initiatieven tot herinrichting zijn in samenspraak met de raad genomen.

Ad 2b Analyse achterstallig onderhoud

Volgens landelijk geaccepteerde normen is het technisch geen probleem als 15% van het totale areaal gemiddeld in onderhoudscategorie C valt. Dit is op te vatten als een gangbare onderhoudsbehoefte van een gemeente en dit maakt het mogelijk het herstelwerk te plannen en af te stemmen op dat van derden. Onze verwachting is dat aan het eind van 2013 het achterstallig onderhoud tot 15% van het areaal is teruggebracht. Hierbij wordt aangetekend dat dit inclusief risicovol onderhoud is dat zoveel mogelijk geminimaliseerd cq. beheersbaar is.

Onderzocht wordt nu hoe de gematigd positieve bevindingen van PLANterra over de staat van de Haarlemse openbare ruimte uitpakken voor de financiële middelen die in de jaren 2013-2023 voor het beheer en onderhoud nodig zijn. De uitkomsten van deze nadere berekening zouden gevolgen kunnen hebben voor het ambitiekader van het beheer en onderhoud. De resultaten van de financiële prognoses worden verwerkt in de nota Visie en Strategie beheer en onderhoud.

Gedetailleerde informatie staat in het tussenrapport van PLANterra in de bijlage.

Ad 2c Geactualiseerde ambitieniveau voor beheer en onderhoud 2013-2023 (onderstaande tabel)

Tot nu toe is gewerkt met de zogeheten R-classificatie voor de aanduiding van de niveaus in beheer en onderhoud (Beleidskader openbare ruimte 2006). Inmiddels wordt landelijk gewerkt met de kwaliteitscatalogus openbare ruimte 2010 van het CROW. Dit is eenzelfde classificatie voor onderhoudsprestaties, maar nu met beelden en samenhangend beschikbaar voor een groot aantal beheerdomeinen. Deze methode maakt het mogelijk beter te communiceren over de kwaliteit van de openbare ruimte. De ambitieniveaus worden aangeduid met A, B, C, D. Zie voor toelichting de bijlage Tussenrapportage, hoofdstuk 4.

Door ons is de tot nu toe gehanteerde R-classificatie omgezet naar de beeldsystematiek van het CROW, zie onderstaande tabel. Tevens hebben wij drie aanpassingen aangebracht:

- Het reinigingsniveau op bedrijventerreinen is opgetrokken van C naar B-niveau;
- Het onderhoudsniveau speelplaatsen in het buitengebied is verhoogd van C naar B;
- Het onderhoud van verkeerstechniek en bewegwijzering is toegevoegd.

Deze onderhoudsniveaus gelden op dit moment zowel voor het dagelijks onderhoud als voor het groot onderhoud en vervanging.

	wegen	groenvoorzieningen	openbare verlichting	oevers en water	civiele kunstwerken	speelvoorzieningen	straatmeubilair	verkeerstechniek en bewegwijzering	Reiniging
Binnenstad	A	A	A	B	B	B	A	B	A
Knooppunten en winkelcentra	A	A	A	B	B	B	A	B	A
Hoofdinfrastructuur	B	B	A	B	B	B	B	B	A
Monumentale parken	B	A	B	B	B	B	A	B	A
Overige parken en groengebieden	B	B	B	B	B	B	B	B	B
Woonwijken	B	B	B	B	B	B	B	B	B
Bedrijventerreinen	B	B	B	B	B	B	B	B	B
Buitengebied	C	C	C	B	B	B	C	B	C

Ad.2d Transparant afwegingskader voor onderhoudsprojecten (zie bijgevoegd schema)

Aan de keuze van de onderhoudsprojecten ligt meestentijds een mix van overwegingen ten grondslag. Te noemen zijn o.a. de technische staat, de samenloop met het herstel van de riolering en uitvoeren van bodemsaneringen, bestuurlijke en maatschappelijke wensen, subsidiemogelijkheden van rijk en provincie, woningbouwprojecten en bereikbaarheid. Deze mix van motieven is tot nu toe niet voldoende expliciet gemaakt waardoor niet altijd helder was wat de gronden waren voor de prioriteitstelling van de onderhoudsprojecten.

Om in de toekomst transparant tot keuzes van onderhoudsprojecten te komen wordt een afwegingskader voorgesteld. Dit afwegingskader geeft vanuit de visie op de stad een inzichtelijke prioriteitsvolgorde aan projecten. Het maakt het mogelijk om projecten zowel op technische gronden als op maatschappelijke en bestuurlijke overwegingen te vergelijken en te prioriteren.

Het afwegingskader is ingedeeld in drie categorieën:

1. maatregelen gebaseerd op de eventuele veiligheidsrisico's en de feitelijke onderhoudstoestand;
2. maatregelen gebaseerd op maatschappelijke en bestuurlijke prioriteiten, voortvloeiende uit het coalitieakkoord. Dit tevens in synergie met de nota Ruimtelijke Kwaliteit en de Structuurvisie Openbare Ruimte;
3. maatregelen waarbij gebruik kan worden gemaakt van subsidies en financiering uit grondexploitaties. In deze gevallen kunnen onderhoudsmaatregelen worden gecombineerd met herinrichting van de openbare ruimte.

De categorieën worden in onderlinge samenhang gewogen. Behoudens bij onvoorwaardelijke projecten (calamiteiten, wetgeving) dient voor ieder project het volledige afwegingskader (1, 2 en 3) te worden doorlopen. Deze inhoudelijke afweging dient altijd worden gemaakt en vindt plaats *ongeacht* de hoogte van de budgetten die in de komende jaren voor het onderhoud beschikbaar komen. In tijden van schaarse middelen is dit afwegingskader een hulpmiddel om tot de beste keuze van projecten te komen, waarmee zo optimaal mogelijk kan worden bijgedragen aan de beoogde doelstellingen. Het afwegingskader zal periodiek worden geëvalueerd en op basis hiervan zonodig bijgesteld.

Ad 2e Financiën

Om de onderhoudskwaliteit van de openbare ruimte op de in de tabel gestelde niveaus te borgen, is jaarlijks gemiddeld een bedrag van € 39 miljoen nodig, zie rapport Oranjewoud 2010. Zoals u bekend is uit de nota Scenario's beheer en onderhoud (2011), wordt vanwege de bezuinigingen het groot onderhoud en vervanging (de projecten) in de openbare ruimte gedurende 2011 en 2012 getemporiseerd. Dit gebeurt door alleen technisch noodzakelijke projecten uit te voeren (scenario 2/2a: 'de portemonnee centraal'), waarbij al het areaal in de gehele stad op extensief niveau (C) wordt onderhouden, behoudens het dagelijks onderhoud, waarop het ambitieniveau van bovenstaande tabel van toepassing blijft. Indien dit scenario wordt geëxtrapoleerd, vereist dit structureel een bedrag van € 34 miljoen op jaarbasis. Echter vanaf 2014 is nog maar € 27 miljoen regulier budget beschikbaar voor het beheer en onderhoud, exclusief vrijvallende kapitaalslasten vanaf 2016.

De Visie en Strategie beheer en onderhoud zal op basis van de strategisch beheerplannen een raming doen voor het werkelijk benodigd budget voor de periode 2013-2023, opdat dit kan worden betrokken in de afweging van de Kadernota 2012.

4. Vervolg

Uiterlijk medio maart wordt de 'Visie en Strategie beheer en onderhoud' alsmede de strategische beheerplannen voor de diverse onderhoudsdomeinen aan de commissie Beheer gezonden ter behandeling.

5. Communicatie

De nota 'Visie en Strategie beheer en onderhoud' zal een communicatieplan bevatten.

6. Bijlagen

Tussenrapport van PLANterra

Afwegingskader voor onderhoudsprojecten

Groot Onderhoud en vervanging

1. Technisch inhoudelijke afweging

1a Staat van onderhoud (risicovol)

Projecten waar een te lage onderhoudskwaliteit leidt tot een risico voor het gebruik (gevaarstelling) worden onmiddellijk ter hand genomen en krijgen dus een hoge prioriteit.

1b Staat van onderhoud (niet risicovol)

De basis om projecten op de lijst te zetten is dat er onderhoud noodzakelijk is; de onderhoudskwaliteit is lager dan de gewenst. Projecten scoren op ernst en omvang. Het gaat om hoe ernstig de schade is en hoeveel mensen daar last van hebben. → naar 2.

2. Maatschappelijke en bestuurlijke prioriteiten

2a Prioriteiten in gebieden

	Prioriteit		Prioriteit
Hoofdinfrastructuur; lange lijnen	1	Binnenstad (kernwinkelgebied)	3
Hoofdinfrastructuur; fietspaden en OV	1	Knooppunten en winkelcentra	3
Woonwijken; transformatiegebieden	1	Overige parken en groengebieden	3
Hoofdinfrastructuur; overig	2	Woonwijken; consoliderend + beschermd e stad	3
Monumentale parken	2	Bedrijventerreinen	3
		Buitengebied	4

De eerste afweging gaat over gebieden in de stad. Voor de komende periode ligt bij uitvoering van de projecten in Haarlem de prioriteit bij de lange lijnen in de stad (conform de nota Ruimtelijke Kwaliteit). Deze geven de stad haar identiteit. In het Beheer en Onderhoud gaat het hier over de hoofdinfrastructuur. Daarbij hebben fietspaden en OV-voorzieningen een hogere prioriteit dan de overige delen van de hoofdinfrastructuur. Van de woonwijken krijgen voor de transformatiegebieden (stadsdelen Oost en Schalkwijk) de hoogste prioriteit. In de periode 2013-2023 minder prioriteit naar de binnenstad (kernwinkelgebied).

2b Prioriteiten in thema's

De tweede afweging gaat over thema's in de stad, aansluitend bij de huidige beleidslijnen. Dit gaat dus over het wegen van de projecten op de mate van bijdrage aan de gewenste beleidsthema's in Haarlem. Projecten die veel bijdragen op deze thema's krijgen een hogere prioriteit.

- De kwaliteit, hoeveelheid en de structuur van groen en water
- De openbare ruimte in samenhang met de historische stad.
- Haarlem als leefbare, woonstad
- Toekomstbestendigheid; een duurzame, niet modegevoelige openbare ruimte met lange levensduur.

2c Maatschappelijk draagvlak

De stad is niet van de beheerder of de ontwerper, maar voor de bewoners, gebruikers van de openbare ruimte. Daarom als laatste criterium

- De gebruiker centraal, bij elke ingreep en initiatief staat centraal hoe mensen dit beleven.

3. Externe randvoorwaarden

3 Externe randvoorwaarden

De laatste afweging betreft een correctie op basis van externe afspraken, noodzakelijke samenloop van projecten, subsidies en andere externe financiering, etc.

Tussenrapportage

Visie en strategie beheer & onderhoud

Versie: 5

Status: concept

Datum: 13 december 2011

Project: P370-01

Documentnr.: 2011693

Haarlem

INHOUD

1.	Inleiding	3
2.	Afbakening beheer en onderhoud	5
2.1	Afbakening 'openbare ruimte'	5
2.2	Definitie beheer en onderhoud.....	5
2.3	Overige definities	7
3.	Areaal openbare ruimte	8
3.1	Areaal	8
3.2	Benchmark areaal.....	9
4.	Kwaliteit beheer en onderhoud	11
4.1	Beleidskader Openbare Ruimte (2006)	11
4.2	Kwaliteitsambitie 2013-2023.....	11
4.3	Huidige kwaliteit.....	15
4.4	Aanpak achterstallig onderhoud	17
4.6	Beleving en imago	20
5.	Beleid.....	22
5.1	Terugblik beleid beheer en onderhoud 2001-2011.....	22
5.2	Recent beleid.....	23
6.	Afwegingskader	29
6.1	Algemeen.....	29
6.2	Proces afwegingskader.....	29
6.3	Prioriteringsmethodiek.....	31
7.	Financiën	35
7.1	Beschikbare middelen	35
7.2	De exploitatiebegroting.....	35
7.3	Het investeringsplan 2012-2016 en overige financieringsbronnen	38
7.4	Investeringen uit het verleden	39
7.5	Kosten beheer en onderhoud	40
8.	Conclusies	42

1. Inleiding

Voor u ligt een tussenrapportage van de nota visie en strategie beheer en onderhoud. De tussenrapportage vormt een opmaat naar de nota visie en strategie beheer en onderhoud door enerzijds een analyse van de huidige situatie te geven ten aanzien van het beheer van de openbare ruimte in Haarlem en anderzijds inhoudelijke kaders vast te leggen in de vorm van de onderhoudsambitie en het afwegingskader.

De analyse en kaders treft u in dit rapport aan. Vanuit deze bevindingen wordt een visie en strategie voor de periode 2013-2023 ontwikkeld, die in februari 2012 ter vaststelling aan de raad wordt aangeboden.

Doelstellingen visie en beheerplannen

De openbare ruimte vormt een kapitaalgoed waar veel geld in is geïnvesteerd voor de aanleg en dat ook aanzienlijke bedragen vraagt voor de instandhouding door beheer en onderhoud. In Haarlem is de afgelopen 10 jaar veel aandacht gegaan naar het wegwerken van achterstallig onderhoud en het verbeteren van de kwaliteit. Op veel plaatsen zijn deze verbeteringen duidelijk zichtbaar en beleefbaar. De opgave is echter nog niet afgerond. Er zijn nog delen van het openbaar areaal die niet aan de gewenste kwaliteit voldoen en om een aanpak vragen. Samen met de aangekondigde bezuinigingen (kadernota's 2010 en 2011) vraagt dit om een nieuw kader en strategie.

Voor 2011 en 2012 is door middel van scenario's inmiddels gekozen voor een tijdelijke aanpak. De nota visie en strategie beheer en onderhoud en de acht strategische beheerplannen bieden een strategie voor de aanpak van de komende middellange termijn, gericht op het bereiken en vasthouden van de ambitie in onderhoudskwaliteit. Onderdeel van deze strategie is een inzichtelijk en transparant afwegingskader voor het prioriteren van onderhoudsprojecten naar op de eerste plaats de grootste technische noodzaak, maar daarna ook naar het grootste maatschappelijke belang en betekenis. Zowel de ambitie in onderhoudskwaliteit als het afwegingskader vragen om een visie op de openbare ruimte van de stad, in samenhang met de Kadernota Haarlem Duurzaam, Nota Ruimtelijke Kwaliteit en Structuurvisie Openbare Ruimte. De nota visie en strategie beheer en onderhoud vormt input voor de kadernota 2012.

De strategie op hoofdlijnen uit de nota visie en strategie beheer en onderhoud wordt vertaald naar de acht strategische beheerplannen en geeft daarmee inzicht in een concrete betekenis per beheardomein, zoals verhardingen, openbaar groen of civiele kunstwerken. Per domein wordt een planning en programmering opgesteld en ontstaat inzicht in de kosten om de beheerelementen van dit domein op de beoogde kwaliteit te brengen en te houden. Daarmee kiest de nota visie en strategie beheer en onderhoud een nieuwe invalshoek gericht op het sturen en programmeren op basis van (gewenste) kwaliteit en de daarvoor daadwerkelijk benodigde budgetten.

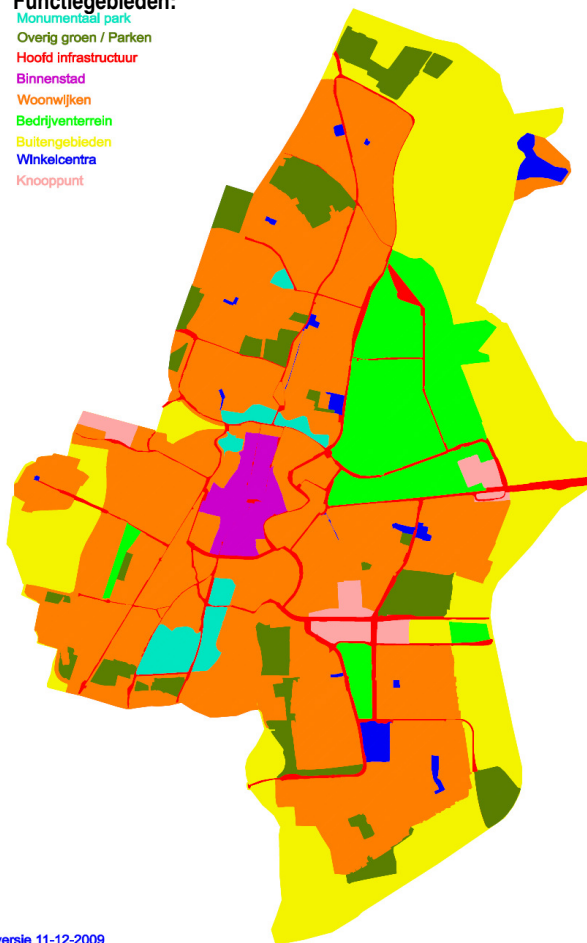
Leeswijzer

De notitie bevindingen geeft de analyse van de huidige stand van zaken ten aanzien van het beheer en onderhoud van de openbare ruimte in de gemeente Haarlem. De notitie gaat in het op

areaal, afbakening en definities van onderhoud, de huidige gerealiseerde onderhoudskwaliteit, beleid en financiën en geeft op enkele plaatsen achtergrondinformatie. Daarnaast wordt ook teruggekeken naar de afgelopen jaren gerealiseerde projecten en de hiermee gepaard gaande financiën. Ook worden op basis van het bestaande beleid voorstellen gedaan voor de ambitie in onderhoudskwaliteit en de inhoudelijke uitwerking van het afwegingskader. Tot slot worden in hoofdstuk 8 een aantal conclusies getrokken die evenals het afwegingskader en de ambitie de basis vormen voor de visie en de strategie voor het beheer en onderhoud van 2013-2023.

Funcatiegebieden:

Monumentaal park
 Overig groen / Parken
 Hoofd infrastructuur
 Binnenstad
 Woonwijken
 Bedrijventerrein
 Buitengebieden
 Winkelcentra
 Knooppunt

versie 11-12-2009

Gebieden:

- Woonwijken
- Bedrijventerrein
- Buitengebied

Intensief gebruikte plekken/gebieden:

- Binnenstad (kernwinkelgebied)
- Winkelcentra
- Knooppunten

Groen:

- Monumentale parken
- Overig groen/parken

Lijnen

- Hoofdinfrastructuur

Figuur 2.1: Kaart indeling functiegebieden

2. Afbakening beheer en onderhoud

2.1 Afbakening 'openbare ruimte'

In de visie en beheerplannen gaat het om de (bovengrondse) openbare buitenruimte in beheer van de gemeente Haarlem. Het gaat om wegen, groenvoorzieningen, oevers en water, civiele kunstwerken, openbare verlichting, speelvoorzieningen, straatmeubilair, verkeerstechniek en bewegwijzering.

Niet opgenomen zijn de delen van de openbare ruimte met een eigen, specifieke exploitatie, zoals parkeergarages en riolering. Waar relaties liggen met deze onderdelen komen deze wel aan de orde in de desbetreffende beheerplannen. De samenloop in de aanpak van riolering en de verharding daarboven, is daarvan het meest sprekende voorbeeld.

Functiegebieden

Om de openbare ruimte in te delen wordt gebruik gemaakt van een indeling op functiegebieden. In 2006 is deze indeling gemaakt voor het rapport 'basiskwaliteit openbare ruimte' (DHV, 2006). De indeling is gebaseerd op eenheid van functie, gebruiksintensiteit, uitstraling, inrichting en beheer. In de loop van de tijd is het aantal gebieden enigszins aangepast en zijn bijvoorbeeld binnenstad en winkelcentra van elkaar gescheiden. Deze indeling is verwerkt in de beheersystemen, waardoor de gegevens in deze systemen, zoals arealen en kwaliteiten, per functiegebied kunnen worden gepresenteerd. De nota visie en strategie beheer en onderhoud en de strategische beheerplannen maken om deze reden opnieuw gebruik van deze indeling. Op de bijgaande kaart (figuur 2.1) is deze indeling in 9 functiegebieden zichtbaar.

2.2 Definitie beheer en onderhoud

Beheer en onderhoud gaan over het zo lang mogelijk in stand houden van de bestaande openbare ruimte op een gewenst niveau. Het gaat zowel om het in technisch goede staat houden ('heel' en 'veilig' houden) als om de reiniging en verzorging ('schoon' houden).

Om grip te krijgen op de aansturing onderscheiden we drie vormen maatregelen en ingrijpen in de openbare ruimte: dagelijks onderhoud, groot onderhoud en vervanging. Deze drie vormen onderscheiden zich door de mate van ingrijpen (klein naar groot), de manier van aansturing (DVO, bestekken, programmering, planning) en door de wijze van financiering (exploitatie, voorzieningen, reserves, investeringen). Hoewel op hoofdlijnen duidelijk te onderscheiden laat de praktijk grijze gebieden zien, waar de vormen van onderhoud niet altijd scherp van elkaar te onderscheiden zijn.

Een vierde vorm van ingrijpen in de openbare ruimte is herinrichting. Dit hoort niet bij het in stand houden en wordt daarom ook niet gerekend tot beheer en onderhoud.

Tabel 2.1 Vormen van onderhoud

Dagelijks onderhoud	Frequent terugkerende kleinschalige onderhoudsmaatregelen, zoals maaien, vegen, snoeien, schoonmaken. Daarnaast niet-planmatig onderhoud, zoals het oplossen van meldingen, verhelpen van incidenten en herstellen van schades. Dagelijks onderhoud is gericht op in stand houden en verzorgen van de openbare ruimte. Veel dagelijks onderhoud wordt uitgevoerd door Spaarnelanden NV op basis van een dienstverleningsovereenkomst. Financiering uit de exploitatiebegroting. Dagelijks onderhoud wordt ook wel aangeduid als: klein onderhoud, verzorgend onderhoud.
Groot onderhoud	Meerjaarlijks, grootschalig onderhoud met een planmatig en projectmatig karakter, gericht op het verlengen van de levensduur. Voorbeelden zijn het vervangen van een asfaltdeklaag of herstraten. Projecten worden gepland via het meerjarenonderhoudsprogramma en aanbesteed. Financiering vindt plaats uit de exploitatie.
Vervanging	Volledig vernieuwen van het onderdeel van de openbare ruimte waarbij de inrichting gelijk blijft (profiel, materiaal, etc.). Vervanging gebeurt aan het einde van de technische levensduur. Vervangen komt voor bij objecten, zoals straatmeubilair, speelvoorzieningen of kades en beschoeiingen. Bij wegen en groen komt vervanging minder vaak voor. Door de veroudering van de inrichting ontstaat hier veelal behoefte aan functionele aanpassingen of een andere inrichting (dus herinrichting). Projecten worden gepland via het meerjarenonderhoudsprogramma en aanbesteed. Financiering komt momenteel uit exploitatie of investeringsplan. Wens is om dit in de toekomst volledig in exploitatie op te nemen (gelijk aan groot onderhoud). Ook aangeduid als: rehabilitatie, renovatie.
Herinrichting <i>Geen onderdeel van beheer en onderhoud!</i>	.Het betreft het volledig vernieuwen van het element, waarbij de inrichting, profilering en het verhardingsmateriaal wordt aangepast. Aanpassen aan de functionele eisen van deze tijd (verkeer) of het verbeteren van de beleving en ruimtelijke kwaliteit zijn redenen om de inrichting te vernieuwen. Herinrichtingsprojecten worden gepland in het meerjarenonderhoudsprogramma. In deze projecten is sprake van (aanvullende) externe financiering en subsidies (OPH/Verkeer&Vervoerbudgetten).

2.3 Overige definities

Tabel 2.2 Definities

Achterstallig onderhoud	Ook: achterstand in onderhoud “Alles dat tijdens een inspectie niet voldoet aan het gestelde kwaliteitsniveau”. Dit zijn dus alle beheerelementen met een onvoldoende onderhoudskwaliteit. Achterstallig onderhoud is uitgedrukt in geld, namelijk het bedrag dat nodig is om deze elementen weer op niveau te brengen.
Areaal	Ruimtebeslag (m ²) of hoeveelheid (stuks) van een bepaald beheerelement.
Beheerdomein	Beheer en onderhoud van de openbare ruimte is verdeeld in domeinen. Haarlem onderscheidt acht beheerdomeinen: wegen, groenvoorzieningen, civiele kunstwerken, openbare verlichting, oevers en water, speelvoorzieningen, straatmeubilair, verkeerstechniek en bewegwijzering.
(Beheer)element	Onderdelen waaruit het beheerdomein is opgebouwd, die zich onderscheiden door een eigen maatregelpakket voor het in stand houden. Voor verharding is dit bijvoorbeeld asfalt- en elementverharding, voor groen bomen, gras, gazon, etc.
Kostenkengetal	Kengetal dat inzicht geeft in de gemiddelde kosten van beheer en onderhoud van een beheerelement per eenheid (m ² of stuks) per tijdsperiode, gebaseerd op het realiseren van een bepaalde onderhoudskwaliteit. (€/m ² /jaar)
Normbudget	Het benodigde gemiddeld bedrag per beheerdomein (of element) om een bepaalde onderhoudskwaliteit te realiseren. Het normbudget is het product van het ambitieniveau, kostenkengetal en het areaal.
VAT kosten	Kosten voor voorbereiding, administratie en toezicht noodzakelijk voor het beheer en onderhoud van elementen in de openbare ruimte;

3. Aeraal openbare ruimte

3.1 Aeraal

Onderhoudsgroep	Aantal eenheid	Aantal Binnenstad	Aantal Winkelcentra	Aantal Knooppunt	Aantal Monumentaalp.	Aantal Hoofdinfrastuc	Aantal Woonwijken	Aantal Overig groen / h	Aantal Bedrijventerein	Aantal Buitengebieden	Aantal Totaal
Wegen en bestrating	m2	153.205	151.910	58.500	24.929	1.226.381	3.584.479	161.019	272.666	131.898	5.764.986
Groenvoorzieningen	m2	10.226	19.508	27.657	488.963	303.166	1.110.133	989.435	118.275	648.962	3.716.325
Water		163.431	171.418	86.157	513.892	1.529.547	4.694.611	1.150.454	390.941	780.860	9.481.311
Oppervlakte gemeente											32.120.000
		2%	2%	1%	5%	16%	50%	12%	4%	8%	

Figuur 3.1: Tabel areaal groen en verharding per functiegebied (augustus 2011)

De gemeente Haarlem (hoofdafdeling Wijkzaken) beheert circa 9,5 miljoen m² meter groen en verharding. Deze vormen samen de 'vloer', het grondoppervlak van de openbare ruimte. Samen met alle objecten in deze ruimte, van speelvoorzieningen, tot kademuren en verkeersborden, vormt dit areaal de beheeropgave. In Haarlem ligt ook 3,4 miljoen m² water, maar dit is vrijwel geheel in beheer van andere overheden, zoals Rijkswaterstaat en het Hoogheemraadschap van Rijnland. De hele gemeente Haarlem heeft een oppervlakte van 3.212 hectare, waarvan de bovenstaande 948 ha openbare ruimte dus bijna een derde deel is.

De helft van het areaal openbare ruimte ligt in de woonwijken, waarvan een groot areaal verharding (62% van alle verharding). Een derde deel van het openbare groen ligt in de woonwijken. Daarnaast komt groen vooral geconcentreerd voor in de diverse monumentale en overige parken. Het centrum is, zoals gebruikelijk, maar een heel klein deel van het areaal openbare ruimte, namelijk 2%. Dit is een stenig areaal, zoals te verwachten in een historische binnenstad. De vloer van de binnenstad bestaat voor 89% uit verharding en 11% uit groen. Ook de hoofdinfrastructuur vormt een substantieel areaal in de stad, namelijk 16%.

Meubilair en objecten

Het te beheren areaal in grondoppervlak is één kant van het verhaal. In deze openbare ruimte beheert de gemeente een groot aantal objecten. Het onderstaande overzicht geeft hiervan een indruk.

Objecten in openbare ruimte					
Bomen	st	53.645	Speelelementen	st	1.068
Armaturen	st	23.368	Zitbanken	st	1.899
VRI's	st	95	Afvalbakken in groen	st	702
Bollards & PRIS	st	20	Anti-parkeerpalen	st	14.000
Markt- en scheepvaartkasten	st	34	Fietsenrekken	st	5.154
Parkeerzuilen	st	221	Straatnaamborden	st	11.000
Oevers	m	94.385	Kunstobjecten	st	212
Kunstwerken	st				

Figuur 3.2 Overzicht areaal, objecten in de openbare ruimte

3.2 Benchmark areaal

Onderhoudsgroep	Aantal eenheid	Per inwoner	Per woning
Wegen en bestrating	m2	38	82
Groenvoorzieningen	m2	25	53
TOTAAL		63	134

De openbare ruimte van Haarlem wordt gedeeld door zo'n 150.000 inwoners. Per inwoner is 63m² beschikbaar en per woning 134 m². Vergelijkingen met steden met een vergelijkbaar aantal inwoners als Zaanstad, Nijmegen en Arnhem laten zien dat Haarlem vooral minder groen heeft, maar ook minder verharding per woning/inwoner, zie figuur 3.4. Vergelijkingen met andere gemeenten geven een indruk, maar zeggen ook niet alles. De ligging, geschiedenis

en bijbehorende stedenbouwkundige opbouw bepalen deze cijfers, maar zijn maar weinig beïnvloedbaar. Met meer dan 5.000 inwoners per km² hoort Haarlem bij de gemeenten met de hoogste dichtheid van Nederland (vergelijking steden 100.000 tot 250.000 inwoners). Gemeenten boven de 100.000 inwoners hadden in 2006 in de bebouwde kom gemiddeld zo'n 35 m² basisgroen per inwoner. Haarlem zit duidelijk onder dit gemiddelde met 25 m².

.	inwoners	woningen	bezetting	woning/ha	adressen dichtheid
Haarlem	150.695	70.674	2,1	23,8	3.154
Arnhem	148.047	68.133	2,2	6,8	1.974
Nijmegen	164.265	71.153	2,3	13,1	2.226
Zaanstad	164.904	64.197	2,6	8,5	1.771

.	groen			Verharding		
	ha	per woning	per inw.	ha2	per woning2	per inw.2
Haarlem	370	53	25	576	82	38
Arnhem	567	83	38	711	104	48
Nijmegen	553	78	34	719	101	44
Zaanstad	517	81	31	532	83	32

Figuur 3.4. Hoeveelheid groen en verharding in Haarlem totaal, per woning en per inwoner, vergeleken met Arnhem, Nijmegen en Zaanstad.

Uit figuur 3.4 blijkt dat zowel Arnhem, Nijmegen als Zaanstad ongeveer 1,5x zoveel hectare groen beheren. Voor Haarlemmers ligt overigens bos en natuur wel in de nabijheid, maar buiten de gemeentegrens. Ook voor verharding hebben Arnhem en Nijmegen duidelijk meer areaal, terwijl Zaanstad vergelijkbaar is met Haarlem. Conclusie is dat Haarlem een geconcentreerd, relatief klein oppervlakte areaal openbare ruimte heeft. Binnen deze ruimte moeten alle functies, verkeer, parkeren, spelen, verblijven, recreëren, een plek vinden, wat de gebruiksdruk op de ruimte vergroot.

Overigens haalt Haarlem wel de in het coalitie-akkoord genoemde norm van 45m² per woning over de hele gemeente. Relatief veel hiervan ligt geconcentreerd in de parken, Circa een derde deel van het openbaar groen ligt in de woonwijken. Naast het openbare groen leveren natuurlijk ook tuinen en ander niet-openbaar groen een groene bijdrage aan het karakter van de stad. Het gaat dan bijvoorbeeld om begraafplaatsen.

Het areaal openbare ruimte stijgt nog steeds door nieuw areaal maar vooral door aanpassingen binnen de bestaande ruimte. Met name het aantal bruggen is de afgelopen jaren toegenomen.

Figuur 4.1 Impressie beeldkwaliteit onderhoudskwaliteit B

4. Kwaliteit beheer en onderhoud

4.1 Beleidskader Openbare Ruimte (2006)

In het Beleidskader Openbare Ruimte (2006) is de kwaliteitsambitie ten aanzien van beheer en onderhoud van de openbare ruimte vastgelegd, naast een visie op de inrichting. Deze ambitie voor beheer en onderhoud is momenteel nog steeds richtinggevend en is bekend onder de noemer 'R-gedifferentieerd'. Ze vormt het referentiekader voor de gewenste onderhoudskwaliteit en daarmee ook voor de aan te pakken delen. 'Achterstallig onderhoud' wordt immers gevormd door alle gebieden die niet voldoen aan deze kwaliteit.

	2006 Beleidskader openbare ruimte			Onderhouds inspanning
	sober	standaard	verzorgd	
Binnenstad			X	Zeer int.
Knooppunten			X	Zeer int.
Monumentale parken		(X)	X	Intensief
Hoofdinfrastructuur		(X)	X	Intensief
Woonwijken		X		Standaard
Overige parken	(X)	X		Standaard
Bedrijventerreinen	(X)	X		Standaard
Buitengebied	X			extensief

Figuur 4.2 Kwaliteitsambitie R-gedifferentieerd (bron: beleidskader openbare ruimte, 2006)

De (x) in de tabel geeft aan dat voor onderdelen van deze functiegebieden lagere ambities gelden.

De ambitie 'R-gedifferentieerd' is vertaald in onderhoudsinspanning, zie de laatste kolom in figuur 4.2. Daarbij wordt naast de beoogde ambitie ook rekening gehouden met de gebruiksintensiteit en de onderhoudbaarheid van het gebied. In een moeilijk te onderhouden gebied met veel gebruik kan daarmee een hoge inspanning nodig zijn om een basiskwaliteit te bereiken. Deze kwaliteit en bijbehorende inspanning is ook vertaald naar de diverse beheerdomeinen. In 2010 vormden deze kwaliteitskeuzen de basis onder de herijking van de normbudgetten. In paragraaf 5.1 is een overzicht gegeven van het overige beleid voor de openbare ruimte in de afgelopen 10 jaar.

4.2 Kwaliteitsambitie 2013-2023

"R-gedifferentieerd" is inmiddels ingeburgerd in Haarlem, ook in het bestuur. Toch wordt voorgesteld om voor de nieuwe visie en strategie over te stappen op de niveaus A⁺ tot en met D uit CROW kwaliteitscatalogus openbare ruimte (Bron: 'kwaliteitscatalogus openbare ruimte 2010, landelijke standaard voor onderhoudsniveaus' CROW publicatie 288). Er is een vertaling mogelijk van de niveaus 'R', zoals in figuur 4.2 weergegeven, naar deze systematiek. In het kader 'toelichting kwaliteitsniveaus beheer en onderhoud' is dit aangegeven.

De redenen voor de overstap zijn:

- De kwaliteitsniveaus A+ tot en met D vormen inmiddels een veel en landelijk toegepaste systematiek, bekend bij aannemers. Deze kwaliteitsniveaus zijn samenhangend gedefinieerd voor de meeste beheerdomeinen en meetbaar.
- De kwaliteitsniveaus uit de kwaliteitscatalogus openbare ruimte (CROW, publicatie 288) zijn prestatieniveaus die zowel in normen als in beeld zijn vastgelegd. Dit maakt ze optimaal toepasbaar voor communicatie over kwaliteit. Ze geven dus de te bereiken prestatie in plaats van de benodigde inspanning.
- Er is een verbinding te maken van kwaliteitsniveaus naar de besteksystematiek RAW, zodat beeldbestekken aansluiten op deze systematiek. Door deze systematiek ook in beleid te gebruiken kunnen we één samenhangend geheel presenteren van beleid tot bestek, monitoring en uitvoering.

Vanuit de toelichting en uitwerking van R-gedifferentieerd in het Beleidskader Openbare Ruimte (2006) is de kwaliteitsambitie voor onderhoud omgezet naar de CROW-kwaliteitsniveaus A+ tot en met D.

	wegen	groenvoorzieningen	openbare verlichting	oevers en water	civiele kunstwerken	speelvoorzieningen	straatmeubilair	verkeertechniek en bewegwijzering	Reiniging
Binnenstad	A	A	A	B	B	B	A	B	A
Knooppunten en winkelcentra	A	A	A	B	B	B	A	B	A
Hoofdinfrastructuur	B	B	A	B	B	B	B	B	A
Monumentale parken	B	A	B	B	B	B	A	B	A
Overige parken en groengebieden	B	B	B	B	B	B	B	B	B
Woonwijken	B	B	B	B	B	B	B	B	B
Bedrijventerreinen	B	B	B	B	B	B	B	B	B
Buitengebied	C	C	C	B	B	B	C	B	C

Figuur 4.3: Kwaliteitsambitie beheer en onderhoud 2013-2023 per beheerdomein en functiegebied

In de kolommen van figuur 4.3 staan de acht beheerdomeinen met de kwaliteitsambitie voor de technische staat. De laatste kolom bevat het beheerdomein reiniging. Hierin staat de kwaliteitsambitie ten aanzien van een schone stad. Het gaat dan bijvoorbeeld over zwerfvuil, graffiti en onkruid op de verharding. Deze is van toepassing in elk beheerdomein. Natuurlijk zijn er andere keuzes mogelijk, zowel naar beneden als naar boven, maar dit heeft gevolgen voor de benodigde onderhoudskosten en het normbudget.

Ten aanzien van de ambitie zijn vier groepen te onderscheiden:

- Binnenstad/winkelcentra/knooppunten: Deze gebieden hebben een hoge onderhoudskwaliteit (A) voor zowel de technische staat als de netheid van de openbare ruimte.
- Woonwijken/bedrijventerreinen/overige parken en groengebieden: Deze gebieden vormen een groot areaal en hebben over de hele linie een 'B'-kwaliteit.

- Buitengebied; Voor het buitengebied ligt de ambitie op 'B' en 'C'-niveau.
- Hoofdinfrastructuur/monumentale parken; Deze twee hebben een specifiek profiel. De netheid is een A. De technische staat van deze gebieden is B met accenten in A-kwaliteit. Deze A-kwaliteiten benadrukken de functie van het gebied. Bij de monumentale parken is dit bijvoorbeeld groen en straatmeubilair en bij de hoofdinfrastructuur de verlichting.

Naast de directe vertaling van de kwaliteitsambitie uit 2006 zijn enkele (kleinere) aanpassingen gedaan om de kwaliteitsambitie te laten aansluiten bij de huidige situatie en passend te maken voor de komende periode:

- Reiniging is apart vermeld. Daarmee is een onderscheid gemaakt dat ook andere keuzes mogelijk maakt voor reiniging als het technisch onderhoud.
- In de oudere versies stond 'nvt' als een bepaald element niet voorkwam in een functiegebied (denk bijvoorbeeld aan speelvoorzieningen in de hoofdinfrastructuur). Er is nu voor gekozen om ook dan een gewenste onderhoudskwaliteit vast te leggen.
- Reiniging in de bedrijventerreinen stond op C (extensief), maar heeft nu een B gekregen.
- Speelvoorzieningen in het buitengebied stond op C en in het centrum op A, maar is nu over de hele stad op een kwaliteitsniveau B. Dit sluit aan bij de praktijk dat er geen onderscheid wordt gemaakt in het onderhoud van speelvoorzieningen naar gebieden, maar dat speelveiligheid centraal staat.
- De kolom 'verkeerstechniek en bewegwijzering' is toegevoegd. Deze bestond niet in het oorspronkelijke kader. Nu komen de 8 kolommen overeen met de beheerdomeinen, waarvoor de strategische beheerplannen worden opgesteld. Binnen een beheerdomein worden deze gekozen kwaliteiten nog verder uitgewerkt naar de diverse beheerelementen. Als voorbeeld: bij groen kunnen hagen of bosplantsoen net afwijkend zijn ten opzichte van de algemene kwaliteitskeuze.

De kosten voor deze aangepaste kwaliteitsambitie zullen nagenoeg gelijk zijn aan het normbudget.

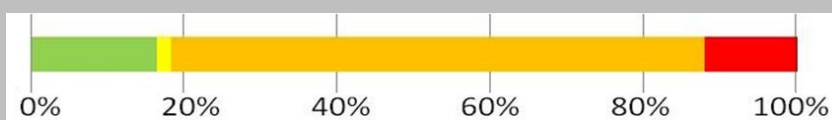
Toelichting kwaliteitsniveaus beheer en onderhoud

Vanaf de jaren negentig ontwikkelden diverse gemeenten en ingenieursbureaus systemen om de onderhoudskwaliteit beter in beeld te brengen. Deze kenmerkten zich door het benoemen van prestatie en het beeld ('hoe ziet een onderhoudsniveau er buiten uit?') in plaats van de te leveren inspanning. Doel was om beter over het onderhoud te kunnen communiceren met gebruikers van de openbare ruimte en bestuur beter inzicht te geven in de keuzes die zij maakten. Het is immers gemakkelijker om te praten over de kwaliteit die iedereen buiten kan zien dan over hoe vaak een onderhoudsploeg iets doet.

De CROW (kennisplatform infrastructuur, verkeer, vervoer en openbare ruimte) heeft deze systemen bij elkaar gebracht tot landelijke normen, een eerste versie in 2007 en de verbeterde versie in 2010; 'kwaliteitscatalogus openbare ruimte 2010, landelijke standaard voor onderhoudsniveaus' (CROW publicatie 288). Deze zijn breed aanvaard en geven een explicieter en onderbouwd beeld van de afgesproken kwaliteit, zowel voor bestuurlijke afwegingen als naar de vertaling naar beeldgestuurde bestekken. Hieronder een voorbeeld van één van de vele maatlatten uit deze catalogus.

Groen-beplanting-bodembedekker-overgroei verharding of gras (RAW Hoofdcodes 70.12.14/70.12.64)				
A+	A	B	C	D
De rand van de verharding of het gras is volledig zichtbaar.	De rand van de verharding of het gras is goed zichtbaar.	De rand van de verharding of het gras is redelijk zichtbaar.	De rand van de verharding of het gras is nauwelijks zichtbaar.	De rand van de verharding of het gras is niet zichtbaar.
gemiddelde lengte overgoei	gemiddelde lengte overgoei	gemiddelde lengte overgoei	gemiddelde lengte overgoei	gemiddelde lengte overgoei
0 cm per 100 m ¹	≤ 5 cm per 100 m ¹	≤ 10 cm per 100 m ¹	≤ 25 cm per 100 m ¹	> 25 cm per 100 m ¹

Vergelijking diverse systemen voor onderhoudskwaliteit					
R++	A+		Zeer goed	Zeer intensief	Nagenoeg ongeschonden
R+	A		Goed	Intensief	Mooi en comfortabel
R	B		Voldoende	Standaard	Functioneel
R-	C		Matig	Extensief	Onrustig beeld, discomfort of enige vorm van hinder
Nvt	D		Te slecht	nvt	Kapitaalvernietiging, uitlokking van vernieling, functieverlies, juridische aansprakelijkheid of sociale onveiligheid

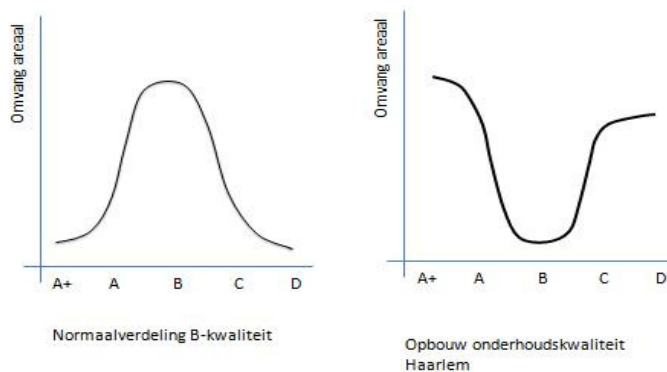
De keuze voor bijvoorbeeld de kwaliteit B betekent niet dat dit de enige kwaliteit is die zichtbaar is op straat. Het bovenstaande figuur laat een verdeling zien die past bij het streefbeeld B. Het grootste deel van het areaal laat het gewenste niveau zien ('B'), een deel is vernieuwd en is beter van kwaliteit (A+/A) en een gedeelte is te laag ('C'). Dit laatste is de planningsruimte en werkvoorraad. Pas nadat bij inspecties is geconstateerd dat de kwaliteit te laag is, wordt het betreffende onderdeel in de planning opgenomen. Bij de ambitie B geldt het C-niveau dus als ingrijpniveau. Als richtlijn geldt dat deze planningsruimte maximaal 15% van het areaal is en maar één niveau te laag (dus geen 'D' bij ambitie 'B').

4.3 Huidige kwaliteit

De openbare ruimte van Haarlem is de afgelopen 10 jaar aangepakt, zie ook volgende paragraaf, en dat is vele plaatsen goed te zien. Onderhoudskwaliteit B is de ambitie voor een aanzienlijk deel van de openbare ruimte, maar deze kwaliteit blijkt in werkelijkheid niet zo vaak voor te komen. De buitenruimte van Haarlem kent momenteel plekken met een te lage kwaliteit tegenover een aanzienlijk oppervlak van buitenruimten met een (te) hoge kwaliteit. In de strategische beheerplannen worden deze huidige kwaliteiten per domein gedetailleerd toegelicht.

Bij veel domeinen is een patroon zichtbaar van weinig schades en een goede kwaliteit voor het grootste deel van het areaal (60-70%), een klein gedeelte is B en het resterende areaal heeft C of D. Dit is dus een te lage kwaliteit. Dit is onder andere zichtbaar bij wegen, kunstwerken, oevervoorzieningen (kademuren) en het groen. De kwaliteit van straatmeubilair en de gemiddelde kwaliteit van straatreiniging is beter want hier komen nauwelijks C en D voor. Als bijvoorbeeld naar de onderhoudskwaliteit van woonwijken wordt gekeken komt de ambitie, onderhoudskwaliteit B, maar in minderheid voor: bij oevers ca. 20% van het areaal, bij groen ca. 10%, bij verharding ca. 5% en bij het straatmeubilair 25%. Er is wel een gemiddelde B-kwaliteit, maar deze is opgebouwd uit voornamelijk A+/A en C/D kwaliteiten.

Samenvattend is te stellen dat de kwaliteit van de openbare ruimte een omgekeerde normaalverdeling heeft, zoals in de onderstaande grafieken is weergegeven.

Figuur 4.4 Verdeling huidige kwaliteit openbare ruimte Haarlem ten opzichte van de normaalverdeling voor onderhoudskwaliteit B.

Opvallend in de huidige kwaliteit dat er weinig verschil te zien is tussen de functiegebieden. De binnenstad laat bijvoorbeeld bij groen geen betere kwaliteit zien dan de woonwijken. Waarschijnlijk wordt hier wel meer inspanning geleverd, maar leidt dit door gebruiksdruk en een slechtere onderhoudbaarheid momenteel niet tot een hoger niveau dan in de andere delen van de stad. Dit is een veelvoorkomend verschijnsel. Verhardingen is overigens een uitzondering. De binnenstad, knooppunten en de hoofdinfrastructuur zijn duidelijk beter dan de overige gebieden. Dit komt overeen met de in de praktijk gegeven voorrang aan projecten in deze gebieden. In vrijwel alle beheerdomeinen komt ook de onderhoudskwaliteit D (zeer slecht) voor. Deze kwaliteit betekent dat veiligheid in het geding is en druk wordt gelegd op het dagelijks onderhoud om een aanvaardbare situatie te handhaven. Aangezien deze kwaliteit 2 niveaus onder B ligt, mag deze eigenlijk slechts incidenteel voorkomen.

Kwaliteit per beheerdomein

In de onderstaande tabel is per beheerdomein een korte analyse opgenomen en wordt ook ingegaan op de betekenis en knelpunten van het resterende achterstallig onderhoud. Er is nog sprake van een substantiële omvang van het achterstallig onderhoud in de domeinen wegen, kunstwerken en oevers. In de overige domeinen is het achterstallig onderhoud gering en/of aanzienlijk ingelopen.

In paragraaf 4.4 is een overzicht gegeven van de omvang van het achterstallig onderhoud in geld.

Beheerdomein	Toelichting kwaliteit
Wegen	De asfaltverhardingen zijn op niveau. Hier is de afgelopen jaren veel in geïnvesteerd, met name in de hoofdinfrastructuur. Te lage kwaliteiten komen vooral voor in een relatief groot oppervlak elementverhardingen, vooral woonstraten. Dit zijn lichtere schades, zoals kuilen en oneffenheden, met verlies van comfort in het gebruik als gevolg. Deze achterstand werd eind 2010 nog op zo'n € 20,4 miljoen geschat (in geld 37% van het achterstallig onderhoud in 2010). Door kleinere en goedkopere maatregelen wordt deze achterstand ingelopen.
Groen	Een forse aanpak van het groen heeft het achterstallig onderhoud in de afgelopen jaren doen afnemen. Over het algemeen heeft het meeste groen nu een A of B kwaliteit. Anders dan bij civiele beheerelementen zal de kwaliteit van dit nieuwe groen nog toenemen, omdat het enige (groei)tijd vraagt om tot volle wasdom te komen. C-kwaliteit komt nog relatief veel voor bij bosplantsoen, maar dit wordt als beeld veelal acceptabel gevonden. De kwaliteit van de bomen is goed.
Oevers en water	De gemeente heeft niet veel water in onderhoud. Bij de oevers vragen in totaal nog 25 km om een aanpak. Het gaat vooral om beschoeiingen, waarvan de te lage kwaliteit op veel plaatsen eigenlijk geen knelpunt vormt, maar wel grote lengtes betreft. De kademuren is een betrekkelijk klein areaal om te herstellen, maar met een grote impact in kosten (ca. 10 miljoen euro). De kosten gaan de jaarlijks beschikbare middelen ver te boven. Daarbij zijn ook de gebruiksrisico's hier groter en zijn de kademuren meer beeldbepalend in de stad. Het achterstallig onderhoud aan de beschoeiingen neemt af door de aanpak, maar ook door vermindering van het areaal.
Civiele kunstwerken	De civiele kunstwerken hebben bijna een gemiddelde A-kwaliteit. Veel kunstwerken verkeren in een goede staat en zijn recent aangepakt op basis van het project draagkracht herstel bruggen. De kunstwerken beïnvloeden dus de beleving van de kwaliteit in de stad niet negatief. Het aantal kunstwerken met een te lage kwaliteit is weliswaar niet groot, maar de aanpak brengt hoge kosten met zich mee. Deze gaan de beschikbare jaarlijkse middelen in de exploitatiebegroting vele malen te boven. Het onderhoud niet uitvoeren of uitstellen geeft risico's, bestaande uit gebruiksbepalingen en bereikbaarheid in de stad. Voor de civiele kunstwerken is het van belang om een financiële strategie te ontwikkelen voor deze grote, dure projecten. Door de lange levensduur van de grotere bruggen (80-100 jaar) komen dergelijke investeringen maar incidenteel voor.

De achterstand is ingelopen (teruggebracht tot 5,6 miljoen), maar daarnaast ook toegenomen door de toevoeging van de Buitenrustbrug en het Middengebied Molenwijk aan de berekening. De aanpak van de Buitenrustbrug is overigens vooral een benodigde functionele aanpassing. De brug is onvoldoende berekend op de huidige verkeersintensiteit.

Openbare verlichting De achterstand voor openbare verlichting heeft betrekking op de leeftijd van de masten en armaturen. Er zijn geen directe knelpunten in de kwaliteit, maar verlichting wordt vervangen op verbruiksuren en leeftijd. De bewoners zijn overigens zeer te spreken over het onderhoud aan de openbare verlichting, zie paragraaf 4.4. De masten worden momenteel opnieuw geïnspecteerd en geïnventariseerd.

Speelvoorzieningen De speeltoestellen zijn ruim van voldoende kwaliteit en hebben geen achterstanden. Het onderhoud is er volledig op gericht om onveilige situaties te voorkomen. De toestellen worden daarom elke 2 maanden geïnspecteerd.

Straatmeubilair De kwaliteit van het straatmeubilair is goed en voldoet ruim aan de ambitie. Hoewel deze voldoen aan de ambitie is de kwaliteit het laagst in de functiegebieden waar ze juist het best moet zijn, zoals de winkelcentra en de binnenstad. Intensief gebruik maakt het lastiger om hier de beoogde hoge kwaliteit te bereiken. Nog geen 2% van het areaal (paaltjes, banken, fietsenrekken) moet worden aangepakt.

Verkeerstechniek Dit beheerdomein is opgebouwd uit een brede variatie van bebording, bewegwijzering en installaties, zoals het parkeerroute-informatie-systeem, parkeermeters en VRI's. Hier is geen sprake van achterstallig onderhoud.

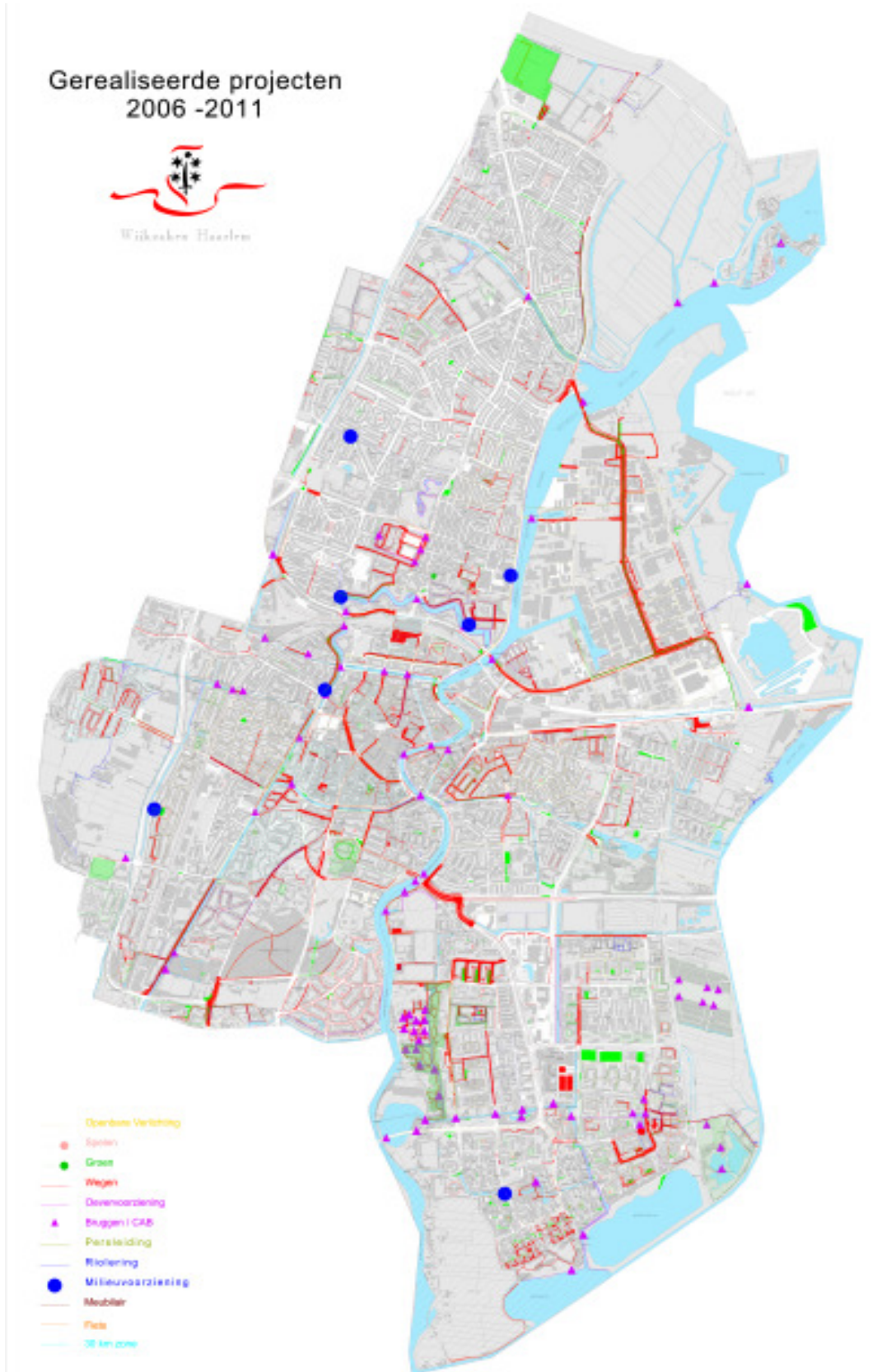
4.4 Aanpak achterstallig onderhoud

De ambitie in onderhoudskwaliteit stuurt het beheer en onderhoud van de stad en vormt het referentiekader voor de aan te pakken delen van de stad. 'Achterstallig onderhoud' wordt gevormd door alle gebieden en objecten die niet voldoen aan de gewenste kwaliteit. Een te lage kwaliteit uit zich op allerlei manieren. verlies aan comfort voor de gebruiker, een mindere beeldkwaliteit tot onderdelen waar veiligheid voor de gebruiker in het geding is.

Er komen altijd te lage kwaliteiten voor in een stad en dit is geen directe reden tot ongerustheid. Integendeel: bij het volledig ontbreken van lagere kwaliteiten kunnen vraagtekens worden gezet bij de efficiency van de gevolgde werkwijze. Een algemene praktijkrichtlijn is dat achterstand in 10-15% van het areaal acceptabel is. Na constatering van de te lage kwaliteit vergt het immers voorbereidingstijd om tot de aanpak te komen. Deze planningsruimte is nodig om werk-met-werk te kunnen maken en projecten optimaal te programmeren, terwijl de werkvoorraad niet zo groot is dat lage kwaliteiten te lang blijven liggen. Het gaat dan om één niveau onder de beoogde kwaliteit en niet om calamiteiten of onveilige situaties. Calamiteiten en onveilige situaties moeten zo snel mogelijk worden aangepakt en worden veelal in eerste instantie door dagelijks onderhoud gebruiksvolig gehouden.

In de afgelopen periode is in de communicatie over het achterstallig onderhoud vooral financieel gestuurd geweest. Diverse malen is een berekening gemaakt van de omvang van het achterstallig onderhoud.

Gerealiseerde projecten 2006 -2011

Figuur 4.5 Gerealiseerde projecten in de openbare ruimte tussen 2006-2011.

Tussen 2006 en 2011 zijn een aanzienlijk aantal projecten in de stad uitgevoerd, zoals zichtbaar is in figuur 4.5. Daarmee is de achterstand aanzienlijk ingelopen.

Het onderstaande tabel geeft het verloop aan van de omvang van het achterstallig onderhoud. De tweede tabel de verdeling naar beheerdomeinen van de achterstand eind 2009.

<i>Jaar</i>	<i>Omvang achterstallig onderhoud</i>
2005	84,5 miljoen euro
2007	83,7 miljoen euro
31-12-2009	64,4 miljoen euro
31-12-2010	54 miljoen euro (Prognose was 58 miljoen euro)
31-12-2013	Prognose: 35 miljoen euro

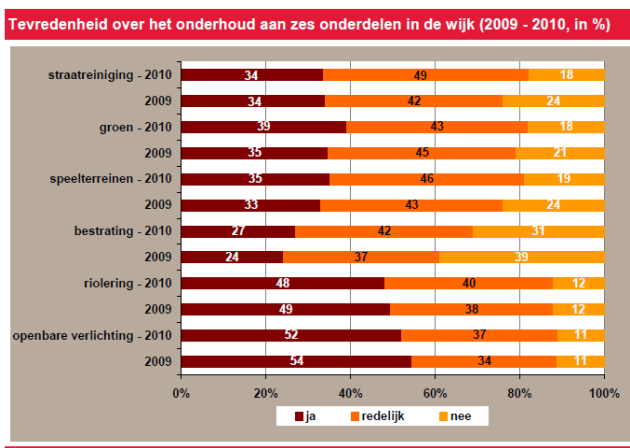
<i>Beheerdomein</i>	<i>Omvang achterstand 2009</i>	<i>Omvang achterstand 2010</i>
Meubilair	€ 0,1 miljoen	€ 0,1 miljoen
Groen	€ 5,3 miljoen	€ 2 miljoen
Wegen	€ 24 miljoen	€ 20,4 miljoen
Verlichting	€ 5,7 miljoen	€ 4,8 miljoen
Oevers	€ 20,4 miljoen	€ 16 miljoen
Kunstwerken	€ 8,8 miljoen	€ 11,5 miljoen

Uit deze tabellen en de toelichtingen op de huidige kwaliteit in de vorige paragraaf, blijkt dat in omvang het knelpunt voor de komende periode vooral bij wegen, oevervoorzieningen en kunstwerken zit. In de berekeningen van achterstallig onderhoud is vrijwel altijd gerekend met het terugbrengen op het hoogste kwaliteitsniveau, door groot-onderhoudmaatregelen of dikwijls het vervangen. Soms kan echter ook worden volstaan met een maatregel die het beheerelement optilt naar het gewenste minimale niveau, maar niet hoger. Voor een deel van de achterstanden is deze strategie al in gang gezet, namelijk voor woonstraten met elementverhardingen. Hierin worden kleinere verbetermaatregelen toegepast (30%-maatregelen) in plaats van integraal herstraten.

Bij oevers (kademuren, beschoeiingen) en kunstwerken (enkele grote bruggen) gaat het niet om de hoeveelheid areaal, maar vooral om de hoge kosten van de aanpak. Hier overtreffen de benodigde middelen om de achterstand op te heffen een aantal keer het jaarlijks beschikbare budget.

4.6 Beleving en imago

De kwaliteit laat zich objectief meten op normen door deskundigen. Daarnaast vinden ook de inwoners en bezoekers iets van de openbare ruimte in Haarlem. Uiteindelijk gaat het om hoe zij de openbare ruimte beleven en kunnen gebruiken.

Figuur 4.6 Tevredenheid bewoners Haarlem over diverse vormen van onderhoud in 2009 en 2010 (Bron: omnibus­enquête 2010)

Vanuit twee bronnen zijn gegevens verzameld over deze beleving van het onderhoud; de Omnibusenquête 2010 van de gemeente Haarlem en op 'www.waarstaatjegemeente.nl'. Bij het bekijken van deze bronnen valt al snel op dat de waarderingen van de inwoners over het onderhoud in Haarlem laag zijn, maar wel stijgen. Het lijkt enige tijd te duren voor de verbeteringen die hebben plaatsgevonden ook in de cijfers doordringen. Daarbij brengt de aanpak van de openbare ruimte ook overlast met zich mee, door opgebroken straten, omleidingen en vertragingen, hetgeen de waardering mogelijk negatief beïnvloedt.

Tevredenheid over openbare ruimte

Hoofdstuk 14 van de Omnibusenquête 2010 gaat in op de kwaliteit van de openbare ruimte. Gemiddeld geven de bewoners van Haarlem de algehele kwaliteit van de openbare ruimte een 6,5. Het merendeel is tevreden over de inrichting. Over het onderhoud is men minder tevreden, hoewel nog steeds 46% van de respondenten (zeer) tevreden is. 22% is (zeer) ontevreden. In stadsdeel Oost is men het minst tevreden. 35% geeft daar aan (zeer) ontevreden te zijn over het onderhoud. Ten opzichte van de voorgaande jaren is een stijgende lijn te zien; meer mensen zijn tevreden.

Uitgesplitst naar de 6 domeinen van de openbare ruimte waarover vragen zijn gesteld, blijken de respondenten het minst tevreden over het onderhoud van de bestratingen. Ook hier vertoont het percentage tevreden mensen een stijgende lijn. In 2009 waren meer mensen ontevreden dan in 2010. In de verdeling naar de stadsdelen, wijken vooral de inwoners van het centrum af. Zij zijn minder tevreden over straatreiniging en groen en meer tevreden over bestrating.

Tevredenheid over het onderhoud aan zes onderdelen in de wijk naar stadsdeel (2010, in % (redelijk) tevreden)

	Centrum	Zuid-West	Oost	Noord	Schalkwijk	Haarlem
straatreiniging	76	86	80	83	83	82
groen	70	84	83	84	80	82
speel­terreinen	81	83	80	83	80	81
best­rating	77	68	67	70	68	69
riolering	87	86	89	88	88	88
openbare verlichting	86	89	87	91	89	89

Figuur 4.7 Tevredenheid over onderhoud naar stadsdeel (Bron: omnibus­enquête 2010)

Op de site www.waarstaatjegemeente.nl kan een vergelijking worden gemaakt tussen de scores van Haarlem en andere gemeenten of gemiddelden in Nederland. Deze site maakt gebruik van de gegevensbronnen uit Haarlem, dus voegt geen informatie toe over Haarlem zelf. De gegevens op deze site zijn te vergelijken met andere gemeenten van vergelijkbare grootte, de gemeenten in de provincie Noord-Holland en het gemiddelde van Nederland als geheel (niet in deze tabel opgenomen).

Oordeel burger over:	Haarlem	provincie Noord-Holland	Gem. Grootte > 100.000 inw.
Directe woonomgeving	7,0	7,5	7,3
Speelmogelijkheden	6,5	6,7	6,7
Onderhoud buurt	5,7	6,7	6,3
Onderhoud groenvoorziening in buurt	6,2	6,8	6,8
Onderhoud wegen en fietspaden	5,8	6,8	6,2
Bron: Waarstaatjegemeente.nl (2010)			

Figuur 4.8 Oordeel over onderhoud burgers van Haarlem 2010 (Bron: website [waarstaatjegemeente.nl](http://www.waarstaatjegemeente.nl))

Zichtbaar is dat de mening van de burger van Haarlem over de buurt en het onderhoud negatiever is dan gemiddeld in de provincie Noord-Holland en de grotere gemeenten. Omdat de website maar één jaar geeft kan de stijging van tevredenheid hier niet zichtbaar worden gemaakt.

5. Beleid

5.1 Terugblik beleid beheer en onderhoud 2001-2011

De afgelopen 10 jaar is een serie rapporten verschenen om de onderhoudskwaliteit van de stad te sturen en te berekenen, zie onderstaande tabel. Sterke nadruk ligt op de onderbouwing en berekeningen van het geconstateerde achterstallig onderhoud.

Daarnaast is in de kaders de gewenste kwaliteit geformuleerd. De inhoud van recent beleid wordt in de volgende paragrafen toegelicht.

Tabel 5.1 Overzicht beleid beheer en onderhoud openbare ruimte 2001-2011

Jaar	Nota	Status
2001	<i>Nota 'Kwaliteits- en kostennormering van wegen, bruggen en oevervoorzieningen'.</i> Besluit over een structurele inhaalslag met als doel om het kwaliteitsniveau in 2012 op normniveau te hebben. Het regulier onderhoud duurzaam in overeenstemming met de ambitie én het achterstallig onderhoud ingelopen.	
2002	<i>Vervolgnota 'Onderhoud van de stad; kwaliteits- en kostennormering 2002 voor wegen, oevervoorzieningen, bruggen en openbaar groen'</i> Toevoeging van groen en verhoging middelen om zowel structureel te kunnen onderhoud als de achterstanden in te lopen.	
2004	1 ^e integraal uitvoeringsprogramma (bestedingsvoorstel)	
2005	<i>'Basiskwaliteit Openbare Ruimte' Kwaliteitsambitie, kosten en strategieën</i> Omschrijving van de diverse kwaliteitsambities, waaronder R-gedifferentieerd, inclusief een berekening van de bijbehorende normbudgetten en een vergelijking met de beschikbare middelen.	
2006	<i>Coalitie-akkoord 2006-2010</i> “... de onderhoudsbudgetten op normniveau worden gebracht. Aanvullend worden extra middelen vrijgemaakt om het opgelopen achterstallig onderhoud in te lopen.”	
2006	<i>'Beleidskader openbare ruimte'</i> Uitgangspunten voor ontwerp en inrichting, kwaliteitsambitie en normbudget voor R-gedifferentieerd voor onderhoud, berekening omvang achterstallig onderhoud, uitgangspunten opstellen meerjarenonderhoudsprogramma.	Vastgesteld
2006	<i>Plan van aanpak extra onderhoudsbudget</i> Inzet is het op normniveau brengen van de onderhoudsbudgetten en extra geld beschikbaar om achterstallig onderhoud in te lopen.	Vastgesteld

2007	<i>Herijking normbudgetten</i>	
2007	<i>Handboek Inrichting Openbare Ruimte Binnenstad 'Tussen de gevels'</i> Uitwerking van het Beleidskader Openbare Ruimte. Het handboek geeft kaders voor materialen, profielen en objecten, waarbij ontwerp, inrichting en beheer rekening mee moet worden gehouden.	Vastgesteld, vigerend beleid
2007	<i>Meerjarenonderhoudsprogramma voor de openbare ruimte 2007-2010</i> Dit meerjarenonderhoudsprogramma benoemt de uit te voeren projecten en bundelt de geldstromen groot onderhoud, vervanging, herstructurering, OHP, subsidies enz.	
2009	<i>Haarlemse monumentale bomen</i>	Vastgesteld, vigerend beleid
2010	<i>Actualisatie normbudgetten</i> Herberekening van de normbudgetten, berekening achterstallig onderhoud, vergelijking met beschikbare middelen en benodigde middelen om achterstand in te lopen.	Behandeld in de beheer
2010	<i>Coalitie-akkoord 2010-2014 'het oog op morgen' / college-werkprogramma</i>	
2011	<i>Handboek Inrichting Openbare Ruimte Schalkwijk</i>	Nog vast te stellen
2011	<i>Handboek Inrichting Openbare Ruimte Noord</i>	Nog vast te stellen
2011	<i>Integraal meerjarenonderhoudsprogramma openbare ruimte 2011-2013</i>	Vastgesteld, vigerend beleid
2011	<i>Scenario's beheer en onderhoud openbare ruimte 2011-2012</i>	Collegebesluit

5.2 Recent beleid

In paragraaf 5.1 is een overzicht gegeven van de nota's die de afgelopen 10 jaar het beheer en onderhoud hebben gestuurd. In deze paragraaf worden de momenteel richtinggevende stukken apart toegelicht. Het betreft de scenario's beheer en onderhoud 2011-2012, het coalitieakkoord en werkprogramma van het college en de in ontwikkeling zijnde nota ruimtelijke kwaliteit en de structuurvisie openbare ruimte. Tot slot komt de nota Duurzaam Haarlem aan bod.

Deze beleidslijnen zijn belangrijke uitgangspunten voor het opstellen van het afwegingskader, zie hoofdstuk 6.

Scenario's beheer en onderhoud 2011-2012

Een benchmark van het Ministerie van Binnenlandse Zaken uit 2009 concludeerde dat de uitgaven voor het beheer van de openbare ruimte relatief hoog liggen in de gemeente Haarlem. Naar aanleiding daarvan heeft Oranjewoud in 2010 de normbudgetten geactualiseerd. Daarbij is kritisch onderzocht welke kengetallen Haarlem gebruikt en zijn veranderingen in areaal en uitvoering meegenomen. Tegelijkertijd bleek uit de Kadernota 2010 dat de beschikbare middelen voor het beheer en onderhoud gaan dalen, van € 36,5 miljoen in 2010 naar € 26,1 miljoen in

2015. In het rapport actualisatie normbudgetten werd op basis daarvan geconcludeerd dat het tekort ten opzichte van het normbudget zou gaan toenemen.

Reagerend op deze ontwikkelingen zijn in maart 2011 drie scenario's gepresenteerd om het beheer en onderhoud in 2011-2012 te sturen. Het college heeft tot en met 2012 voor scenario 2 gekozen en vanaf 2013 voor scenario 2A met als motto 'de portemonnee centraal'. Het kenmerk van dit scenario is dat het achterstallig onderhoud optimaal wordt ingelopen door het maximaal oprekken van de technische levensduur en alleen technisch noodzakelijk onderhoud te doen.

Met dit scenario is de verwachting dat het achterstallig onderhoud eind 2013 nog € 35 miljoen bedraagt. Daarmee is een sterke daling zichtbaar ten opzichte van de € 83 miljoen in 2007 en benadert het de 'acceptabele' achterstand (werkvoorraad) die altijd aanwezig is. Door het dalen van de budgetten in de begroting is de verwachting echter dat de achterstand op termijn weer op gaat lopen.

Kenmerken van het gekozen scenario 2A zijn:

- De kwaliteitsambities, vastgelegd in het Beleidskader Openbare Ruimte en de HIOR's blijven van kracht voor het dagelijks, verzorgende onderhoud (maaien, vegen, snoeien etc.). Het dagelijks onderhoud schakelt om van frequentiegestuurd naar beeldgestuurd onderhoud. Dit geeft op termijn extra financiële ruimte.
- De projecten in het investeringsplan worden getemporiseerd waardoor langer wordt doorgegaan met het inlopen van achterstallig onderhoud. Een omvang van € 30 miljoen (of ongeveer 15% van het areaal) wordt als een acceptabele achterstand gezien, omdat deze als werkvoorraad fungeert.
De levensduur wordt maximaal opgerekt. Dit betekent dat voor groot onderhoud en vervanging pas wordt ingegrepen op een lager kwaliteitsniveau (C-niveau).
- De groenkwaliteit blijft op het huidige peil, maar kan niet worden versterkt.
- Het scenario richt zich uitsluitend op technisch noodzakelijk onderhoud en niet op verfraaiing van de openbare ruimte. Dit betekent dat functionele (her)inrichtingen, projecten en wensen die voortkomen uit een sociaal-maatschappelijke urgentie of verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit niet uit het onderhoudsbudget worden gefinancierd.

Coalitie-akkoord en college werkprogramma

In deze paragraaf zijn de beleidsuitgangspunten opgenomen uit het coalitie-akkoord en het college werkprogramma, die raken aan het beheer en onderhoud van de openbare ruimte. Deze vormen de uitgangspunten voor de keuzes van onderhoudskwaliteit, de inhoud van het afwegingskader en de te ontwikkelen visie en strategie op het beheer en onderhoud. De uitgangspunten zijn:

- Een gezonde financiële positie; Haarlem zal hiervoor fors moeten bezuinigen.
- Actief burgerschap; zo samenwerken dat bewoners een actieve rol spelen in het tegengaan van overlast en verloedering.
- Een veilige en schone stad; Een schone, verzorgde en veilige stad en doorgaan met het inlopen van het achterstallig onderhoud in de stad.

- Een duurzame ruimtelijke kwaliteit; Ruimtelijke kwaliteit gaat voor stedelijke verdichting. Meer groen, bomen en water zijn belangrijk voor de stad. Sterke inzet op de duurzame kwaliteit van de openbare ruimte en de groenstructuur.
- Bereikbaarheid van de stad; Bereikbaarheid van de stad, bedrijven en cultuurpodia verbeteren met nadruk op stimuleren fietsverkeer en openbaar vervoer.
- Versterking van de kwaliteit van groen en water; Een duurzame stad heeft leefbare wijken met voldoende groen nodig. Beschermen en versterken van bomen, plantsoenen, parken en perken. Een fraaie en goed onderhouden Haarlemmer Hout . Minimale norm van 45 m2 per woning.

Nota Ruimtelijke Kwaliteit

De Nota Ruimtelijke Kwaliteit is recent vastgesteld. De nota bestaat uit 2 delen; het eerste deel bevat een visie op ruimtelijke kwaliteit, het tweede deel bevat beoordelingskaders met criteria voor de ruimtelijke kwaliteit. Deze zijn in algemene termen benoemd voor de openbare ruimte. In deze paragraaf zijn de uitgangspunten van de nota ruimtelijke kwaliteit opgesomd, die van belang zijn voor de uitwerking van de nota visie en strategie beheer en onderhoud. Met name het afwegingskader moet er voor zorgen dat projecten die bijdragen aan de visie op de stad, zoals verwoord in de nota ruimtelijke kwaliteit, voorrang krijgen boven projecten die dit niet doen. Samenhang en duurzaamheid zijn belangrijk begrippen in de nota. Samenhang is daarbij één van de belangrijkste ordenende principes in de stad. Er worden drie typen gebieden onderscheiden: beschermd, consoliderend, transformatie (zie 'regiekaart')

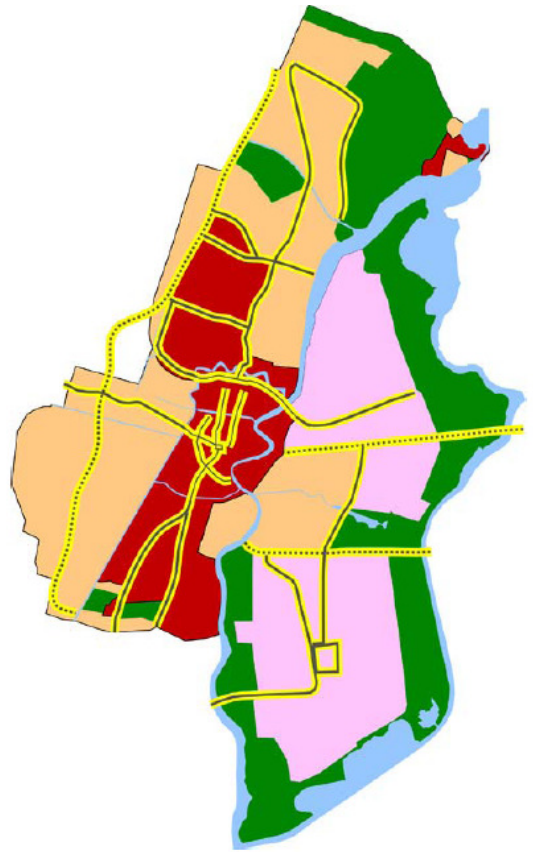
De visie op de ruimtelijke kwaliteit van Haarlem is vervat in 10 'gouden regels':

- Kiezen voor toekomstbestendigheid;
- De synergie tussen toekomst- gebruiks- en belevingswaarde staat centraal;
- De bestaande kwaliteit is het vertrekpunt;
- Goed vormgeven van de samenhang tussen openbare ruimte en privé-gebieden;
- De lange lijnen maken de stad herkenbaar;
- Beeldbepalende plekken bepalen de identiteit van de stad;
- Gedeelde weelde en gedeelde verantwoordelijkheid;
- De gebiedstypologie moet meegenomen worden in afwegingen (gebiedsidentiteit en gebiedskenmerken centraal);
- De gemeente volgt haar uitgezette koers;
- Durf te kiezen en doe dat vooraf;

Regiekaart

Concept Nota Ruimtelijke Kwaliteit Haarlem – deel 2

Structurenkaart

24

Concept Nota Ruimtelijke Kwaliteit Ha

Figuur 5.1 Regiekaart en Structurenkaart (bron: Nota Ruimtelijke Kwaliteit)

In deel 2 van de nota ruimtelijke kwaliteit zijn voor de openbare ruimte meer algemene criteria uitgewerkt. Het betreft hier veelal inrichtingskeuzes.

- De inrichting van de openbare ruimte vraagt ontwerpaandacht en keuzes.
- Voor de vloer van de stad geldt: terug naar de uitgangspunten.
- De samenhang in de inrichting van de openbare ruimte wordt gevormd door het materiaalgebruik van de vloer. De drie stadszones krijgen elk een eigen vloer:
 - Historische kern en villagebieden: klinkers op trottoir, rijbaan, hardsteen elementen (banden, randen etc.)
 - Zuiderhoutpark: afgestrooid asfalt op de trottoirs met klinkers op de rijbaan
 - Westzone (19de en begin 20ste eeuwse uitbreidingen): 30x30 tegels op trottoirs, klinkers op rijbaan en p-vakken, beton elementen (banden en randen).
 - Oostzone: (Waarderpolder en Schalkwijk): 30x30 tegels op trottoirs, asfalt op rijbaan, beton elementen (banden en randen).
- Structuurlijnen worden herkenbaar gemaakt door het consequent toepassen van groen, water of een karakteristiek profiel.
- Er wordt onderscheid gemaakt tussen twee typen structuurlijnen: oude op historie geënte en nieuwe ontwikkelingsgerichte lijnen.

Voor de uitwerkingen van de openbare ruimte wordt verwezen naar de uitwerkingen in de nog op te stellen structuurvisie.

Structuurvisie openbare ruimte

De structuurvisie openbare ruimte wordt een aanvulling op het vigerende structuurplan. Deze visie moet de diverse ambities vastleggen ten aanzien van functies en gebruik van de openbare ruimte. De structuurvisie zal ook leidend zijn in inrichtingskeuzes die in de openbare ruimte worden gemaakt.

De structuurvisie is in discussie en zal dezelfde kaarten en indeling van de stad hanteren als de nota ruimtelijke kwaliteit.

Haarlem Duurzaam (2011)

De kadernota Haarlem Duurzaam is een uitwerking van één van de vier kernpunten van het coalitieakkoord: groen en duurzaam. Het doel van de nota is duurzaamheid blijvend te agenderen en als uitgangspunt te nemen voor nieuw op te stellen kaders en investeringen. De gemeente vervult een regierol en faciliteert, maar bedenkt en voert samen uit met alle partners in de stad.

De aanpak van 'Haarlem klimaatneutraal' vormt een inspiratiebron. De gemeente werkt hierin met partners aan vijf programma's (industrie en bedrijven / mobiliteit / gebouwde omgeving / groene energie / klimaatneutrale gemeentelijke organisatie). In het kader van de verbreding naar 'Haarlem duurzaam' worden hier drie speerpunten aan toegevoegd: Ruimtelijke kwaliteit en leefbaarheid, verduurzaming lokale economie en verduurzaming externe gemeentecontacten.

Haarlem Duurzaam is een stad die huidige en toekomstige generaties een hoge kwaliteit van leven en werken biedt. Dit betekent dat alle activiteiten langs een meetlat voor duurzaamheid worden gelegd. Voor de openbare ruimte in de stad gaat het bijvoorbeeld om:

- de gemeentelijke organisatie is in 2015 100% klimaatneutraal
- waterbeleid; opvangcapaciteit waternetwerk, duurzaam gescheiden rioolsysteem, ecologische verbindingzones
- beschermen en toekomstbestendig maken van de fysieke en functionele kwaliteiten van Haarlem.
- Verduurzamen van het ruimtegebruik; efficiënt en meervoudig ruimtegebruik

6. Afwegingskader

6.1 Algemeen

Het meerjarenonderhoudsprogramma stuurt de keuze van de projecten die worden aangepakt. Daarbij worden afwegingen gemaakt in de planning en prioritering van de projecten. Hoe deze afwegingen zijn gemaakt is echter voor de niet-betrokkenen niet altijd transparant en inzichtelijk. Zowel het rekenkameronderzoek als Oranjewoud deden in de afgelopen aanbevelingen om dit proces transparanter en beter volgbaar te maken.

Deel van de strategie voor beheer en onderhoud van 2013-2023 is daarom een afwegingskader te maken voor projecten in groot onderhoud en vervanging. Dit zijn criteria om de projectvolgorde te kunnen bepalen, anders dan alleen op basis van het technisch noodzakelijk onderhoud. Het gaat er om de meest relevante projecten te kiezen bij de beschikbare middelen.

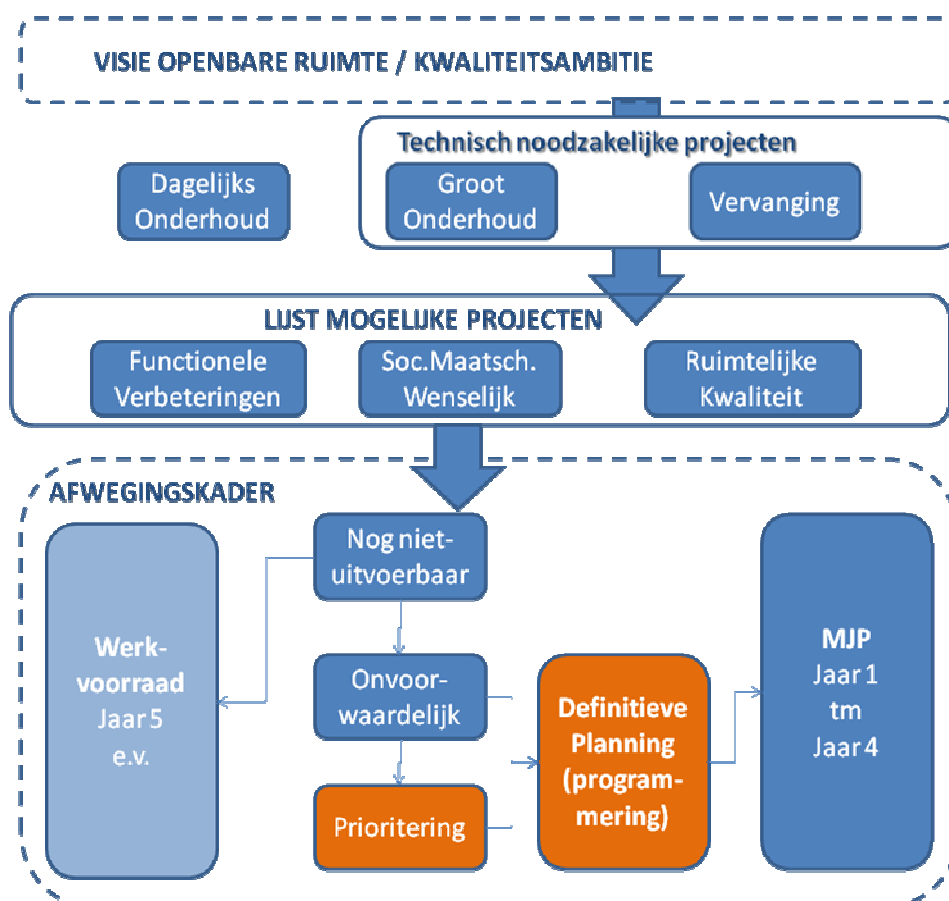
Het afwegingskader moet dus vanuit de visie op de stad een inzichtelijke prioriteitsvolgorde aan projecten kunnen geven. Het afwegingskader moet daarvoor de volgende kenmerken hebben:

- De criteria moeten gebaseerd zijn op een gedragen visie op de stad en daarmee direct aansluiten bij beleid, zoals de nota ruimtelijke kwaliteit en de structuurvisie openbare ruimte en de nota Haarlem duurzaam, zoals beschreven in het vorige hoofdstuk.
- Het moet ondersteunend zijn bij de keuzes die worden gemaakt en de keuzes transparant en inzichtelijk maken.
- Het moet werkbaar zijn (benodigde tijdsinvestering om prioritering te maken)
- Het moet onderscheidend zijn, oftewel de 'zeef' moet fijn genoeg zijn.

6.2 Proces afwegingskader

Figuur 6.1 laat het afwegingskader in schematische vorm zien. Het schema laat zien dat de hoofdafdeling Wijkzaken een overzicht maakt van de uit te voeren maatregelen. De maatregelen met betrekking tot het dagelijks onderhoud worden volgens de uitgangspunten van de afzonderlijke beheerplannen gepland en uitgevoerd. Groot onderhoudsprojecten die een impact hebben op de planning van andere grote projecten in de openbare ruimte worden in het afwegingskader meegenomen. Bijvoorbeeld om overlasterisaties te beperken of om slim werk met werk te kunnen maken in een eventueel gecombineerde uitvoering van grote projecten. Deze groot onderhoudsprojecten worden aangevuld met de vervangingsprojecten die om technische redenen nodig zijn. Zij vormen samen de lijst met 'technisch noodzakelijke projecten'.

Met behulp van het afwegingskader wordt in 4 stappen het keuzeproces transparant en navolgbaar gemaakt. Centraal in dit keuzeproces staat een prioritering waarin de relatieve urgentie van de projecten wordt bepaald. Die prioritering vindt echter pas plaats als er daadwerkelijk een keuzevrijheid is voor deze projecten (na stap 1 en 2).

Figuur 6.1 Schema Afwegingskader

Stap 1 – Bepalen uitvoerbaarheid projecten. De planhorizon van het meerjarenprogramma is vier jaar. Met het oog op deze planhorizon kan blijken dat projecten (nog) niet uitvoerbaar zijn. Zij wachten bijvoorbeeld op de uitvoering van andere projecten, subsidies, planologische procedures of inspraakprocedures. Projecten kunnen om deze reden al direct worden doorverwezen naar de werkvoorraad.

Stap 2 – Bepalen onvoorwaardelijk karakter. Er kunnen projecten zijn die eigenlijk geen uitstel dulden. Het kan bijvoorbeeld gaan om acute calamiteiten (direct gevaar of hinderlijke beperkingen voor de gebruiker), om projecten die om wettelijke eisen direct moeten worden gepland, of om projecten waar toezeggingen of verplichtingen zijn aangegaan met derden. Bij onvoorwaardelijke projecten is feitelijk geen keuzevrijheid meer over het tijdstip van uitvoering en worden zij om deze reden direct ingepland in het meerjarenprogramma. De praktijk leert overigens dat onvoorwaardelijke projecten niet zo vaak voorkomen. Over het toewijzen als ‘onvoorwaardelijk project’ moet men ook zeer kritisch zijn.

Stap 3 – Prioritering. De projecten die overblijven na de stappen 1 en 2 zijn projecten waar een keuzevrijheid is bij het bepalen van het planjaar. Met behulp van diverse criteria wordt de relatieve urgentie van deze projecten afgewogen. Zie hiervoor de volgende paragraaf waarin wordt toegelicht dat de prioritering plaatsvindt op zowel technisch-inhoudelijke gronden als op zogeheten afwegingen op draagvlak.

Stap 4 – Programmering. De prioritering van de afzonderlijke projecten is bepalend voor de uiteindelijke planning in het meerjarenprogramma. Maar de prioriteitstelling is niet alles bepalend. Er kunnen redenen zijn om projecten ondanks een bepaalde prioriteit anders te plannen. Bijvoorbeeld om projecten wat betreft uitvoering slim op elkaar af te stemmen, of juist om overlast te voorkomen door 2 grote projecten in een klein gebied niet in eenzelfde planjaar te plannen. Dit ‘finetunen’ duiden we in het afwegingskader aan als ‘programmeren’. Dit leidt tot een definitieve planning van het meerjarenprogramma.

6.3 Prioriteringsmethodiek

Voor het bepalen van de relatieve urgentie van projecten wordt in het afwegingskader een prioriteringsmethodiek geïntroduceerd die uitgaat van zowel een beoordeling op technisch-inhoudelijke gronden als een beoordeling op een aantal meer subjectieve waarderingen. Het schema op de volgende bladzijde vat de inhoudelijke argumenten samen.

Het technisch-inhoudelijke oordeel

De inhoudelijke beoordeling wordt voorgesteld als een min of meer objectief oordeel over de urgentie van een project. Dit oordeel wordt gebaseerd op de technische staat van de openbare ruimte. Objectief wil zeggen dat er maatlatten zijn opgesteld waaruit is af te lezen hoe ernstig het technische probleem is. Bij de technisch-inhoudelijke beoordeling wordt ook gekeken de omvang van het probleem, ofwel naar het aantal mensen dat last ondervindt van de problemen, de impact die de problemen hebben op de inwoners en bezoekers van Haarlem. De onderbouwing van de maatlatten voor ernst en omvang volgen uit de beheerplannen.

Het onderling vergelijken van de urgentie van de projecten uit de diverse beheerplannen is feitelijk een kwestie van ‘appels met peren vergelijken’. Om de verschillende problemen toch met elkaar te vergelijken gaat het technisch-inhoudelijke oordeel uit van een universele maatlat op een ordinale vierpuntenschaal. Onderstaande figuur geeft deze maatlatten weer.

Ernst = 1	Ernst = 2	Ernst = 3	Ernst = 4
Beperkt probleem	Gemiddeld probleem	Ernstig probleem	Zeer ernstig probleem

Omvang = 1	Omvang = 2	Omvang = 3	Omvang = 4
Problemen uiten zich op straatniveau	Problemen uiten zich op buurtniveau	Problemen uiten zich op wijkniveau	Problemen uiten zich op stadsniveau

Afwegingskader voor onderhoudsprojecten

Groot Onderhoud en vervanging

1. Technisch inhoudelijke afweging

1a Staat van onderhoud (risicovol)

Projecten waar een te lage onderhoudskwaliteit leidt tot een risico voor het gebruik (gevaarstelling) worden onmiddellijk ter hand genomen en krijgen dus een hoge prioriteit.

1b Staat van onderhoud (niet risicovol)

De basis om projecten op de lijst te zetten is dat er onderhoud noodzakelijk is; de onderhoudskwaliteit is lager dan de gewenst. Projecten scoren op ernst en omvang. Het gaat om hoe ernstig de schade is en hoeveel mensen daar last van hebben. → naar 2.

2. Maatschappelijke en bestuurlijke prioriteiten

2a Prioriteiten in gebieden

	Prioriteit		Prioriteit
Hoofdinfrastructuur; lange lijnen	1	Binnenstad (kernwinkelgebied)	3
Hoofdinfrastructuur; fietspaden en OV	1	Knooppunten en winkelcentra	3
Woonwijken; transformatiegebieden	1	Overige parken en groengebieden	3
Hoofdinfrastructuur; overig	2	Woonwijken; consoliderend + beschermde stad	3
Monumentale parken	2	Bedrijventerreinen	3
		Buitengebied	4

De eerste afweging gaat over gebieden in de stad. Voor de komende periode ligt bij uitvoering van de projecten in Haarlem de prioriteit bij de lange lijnen in de stad (conform de nota Ruimtelijke Kwaliteit). Deze geven de stad haar identiteit. In het Beheer en Onderhoud gaat het hier over de hoofdinfrastructuur. Daarbij hebben fietspaden en OV-voorzieningen een hogere prioriteit dan de overige delen van de hoofdinfrastructuur. Van de woonwijken krijgen voor de transformatiegebieden (stadsdelen Oost en Schalkwijk) de hoogste prioriteit.

In de periode 2013-2023 minder prioriteit naar de binnenstad (kernwinkelgebied).

2b Prioriteiten in thema's

De tweede afweging gaat over thema's in de stad, aansluitend bij de huidige beleidslijnen. Dit gaat dus over het wegen van de projecten op de mate van bijdrage aan de gewenste beleidsthema's in Haarlem. Projecten die veel bijdragen op deze thema's krijgen een hogere prioriteit.

- De kwaliteit, hoeveelheid en de structuur van groen en water
- De openbare ruimte in samenhang met de historische stad.
- Haarlem als leefbare, woonstad
- Toekomstbestendigheid; een duurzame, niet modegevoelige openbare ruimte met lange levensduur.

2c Maatschappelijk draagvlak

De stad is niet van de beheerder of de ontwerper, maar voor de bewoners, gebruikers van de openbare ruimte.

Daarom als laatste criterium

- De gebruiker centraal. bij elke ingreep en initiatief staat centraal hoe mensen dit beleven.

3. Externe randvoorwaarden

3 Externe randvoorwaarden

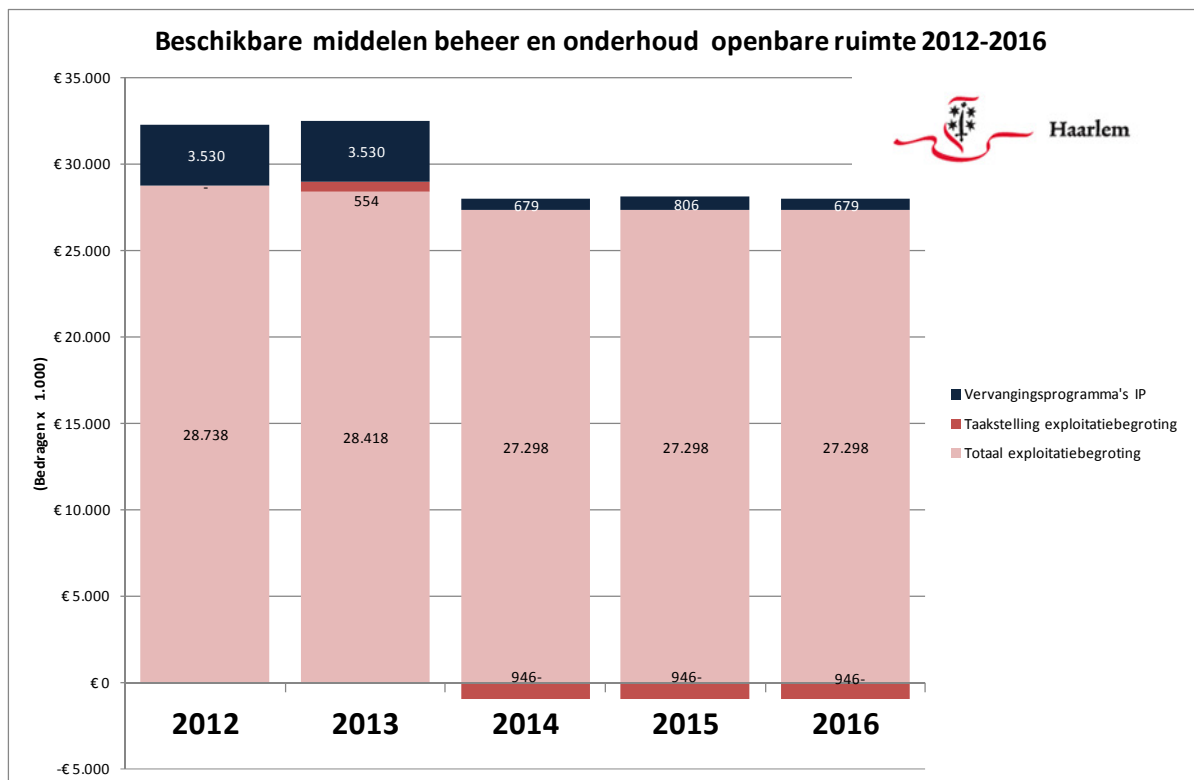
De laatste afweging betreft een correctie op basis van externe afspraken, noodzakelijke samenloop van projecten, subsidies en andere externe financiering, etc.

Voor elk van de beheerplannen worden de maatlatten onderbouwd met kwalitatieve teksten en zijn de scores geïllustreerd met foto's. In de methodiek worden de afzonderlijke scores vervolgens berekend tot één samenvattende score voor het technisch-inhoudelijke oordeel.

De afwegingen op draagvlak

De afwegingen op draagvlak worden in het afwegingskader beschouwd als correcties op het eerder bepaalde technisch-inhoudelijke oordeel. Door te spreken over correcties wordt onderstreept dat de afwegingen op draagvlak weliswaar belangrijk kunnen zijn, maar dat er altijd sprake moet zijn van een relatief hoge score op het technisch-inhoudelijk oordeel om een project uiteindelijk een hoge prioriteitscore te geven. Anders gezegd: een project met alleen hoge afwegingen op draagvlak kan niet doorslaggevend zijn in de uiteindelijke prioriteitscore. De prioriteringsmethodiek maakt onderscheid naar vier verschillende soorten afwegingen op draagvlak, te weten (zie ook het schema):

1. *Prioriteiten naar gebieden.* Voor de komende periode ligt bij uitvoering van de projecten in Haarlem de prioriteit bij de lange lijnen in de stad (conform de nota ruimtelijke kwaliteit). Deze geven de stad de identiteit. In het Beheer en Onderhoud gaat het hier over de hoofdinfrastructuur. Daarbij hebben fietspaden en OV-voorzieningen een hogere prioriteit dan de overige delen van de hoofdinfrastructuur. Van de woonwijken krijgen de transformatiegebieden (Oost en Schalkwijk) de hoogste prioriteit. In de periode 2013-2023 gaat minder prioriteit naar de binnenstad (kernwinkelgebied).
2. *Thema's aansluitend bij de huidige beleidslijnen.* Er wordt bepaald in hoeverre de projecten bijdragen aan de gewenste beleidsthema's in Haarlem. Projecten die veel bijdragen op deze thema's krijgen een hogere prioriteit. De thema's voor de komende jaren in Haarlem zijn:
 - De kwaliteit, hoeveelheid en de structuur van groen en water;
 - De openbare ruimte in samenhang met de historische stad;
 - Haarlem als leefbare, woonstad
 - Toekomstbestendigheid; een duurzame, niet modegevoelige openbare ruimte met lange levensduur.
3. *Maatschappelijke draagvlak of urgentie* De stad is niet van de beheerder of de ontwerper, maar voor de bewoners, gebruikers van de openbare ruimte. Daarom wordt als correctie meegewogen wat de maatschappelijke relevantie van een project is, kortom hoe mensen dit beleven.
4. *Externe randvoorwaarden.* Er kunnen allerlei externe invloeden zijn op de uitvoering van een project. Voorbeelden zijn subsidies, een gewenste afstemming met projecten van derden, etc. Zolang deze externe randvoorwaarden niet leiden tot een onvoorwaardelijk karakter (zie stap 2) in het schema afwegingskader) worden deze randvoorwaarden als correctie meegewogen.

Bedragen x € 1.000	2012	2013	2014	2015	2016
Totaal exploitatiebegroting	28.738	28.418	27.298	27.298	27.298
Taakstelling exploitatiebegroting	-	554	946	946	946
Subtotaal exploitatiebegroting	28.738	28.972	26.352	26.352	26.352
Vervangingsprogramma's IP	3.530	3.530	679	806	679
Totaal beschikbaar exploitatiebegroting en IP	32.268	32.502	27.031	27.158	27.031

Figuur 7.1 Beschikbare middelen exploitatiebegroting periode 2012-2016

Bedragen x € 1.000	2012	2013	2014	2015	2016
Totaal exploitatiebegroting	28.738	28.418	27.298	27.298	27.298
Taakstelling exploitatiebegroting	-	554	946	946	946
Subtotaal exploitatiebegroting	28.738	28.972	26.352	26.352	26.352
Vervangingsprogramma's IP	3.530	3.530	679	806	679
Overige investeringen IP met bijdrage aan AO	6.968	1.049	-	-	-
Bijdrage van riolering aan verharding IP	2.066	1.799	2.622	2.861	1.900
Subsidies met bijdrage aan AO	1.500	750	750	750	750
Totaal beschikbaar	42.802	36.099	30.403	30.768	29.681

Figuur 7.2 Totaal beschikbare middelen periode 2012-2016, inclusief overig IP, bijdrage riolering en subsidies.

7. Financiën

7.1 Beschikbare middelen

Het beheer en onderhoud van de openbare ruimte wordt gefinancierd uit de exploitatiebegroting en het investeringsplan. In de exploitatiebegroting zijn de jaarlijkse budgetten opgenomen voor het voorbereiden en doen uitvoeren van het dagelijks onderhoud en groot onderhoud. In het investeringsplan zijn kredieten opgenomen voor meerjarige vervangingsprogramma's ("stelposten"). Figuur 7.1 laat zien dat er in 2012 in totaal 32,3 miljoen euro beschikbaar is voor de instandhouding van de openbare ruimte in Haarlem. Onder invloed van bezuinigings-taakstellingen, maar met name door een afname van kredieten in het investeringsplan loopt het totale beschikbare budget terug tot 27,0 miljoen euro in 2016.

Figuur 7.2 laat zien dat er in aanvulling op figuur 7.1 ook nog aanvullende middelen zijn die bijdragen aan de aanpak van de openbare ruimte. Ook deze bijdragen lopen naar verwachting tussen 2013 en 2016 fors terug, zie verder paragraaf 7.3.

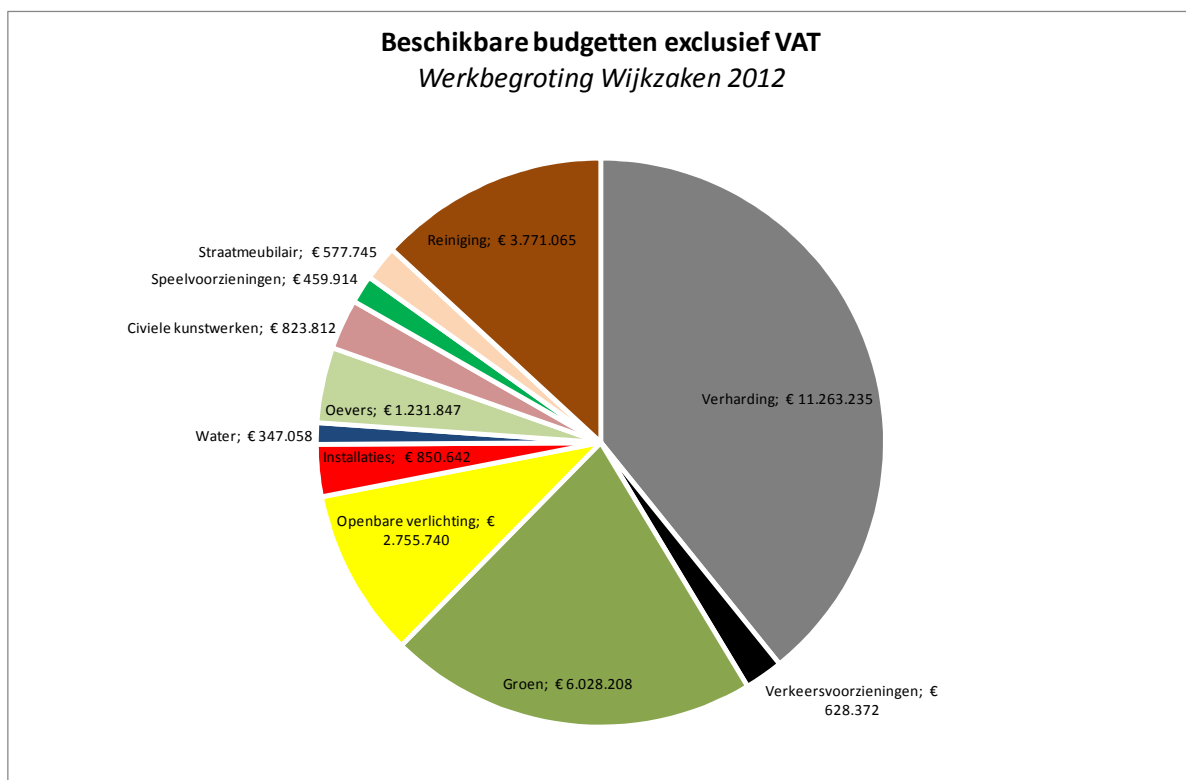
7.2 De exploitatiebegroting

De jaarlijkse exploitatiebudgetten voor het dagelijks en groot onderhoud van de openbare ruimte zijn in Haarlem opgenomen in de werkbegroting van de hoofdafdeling Wijkzaken. De totale werkbegroting voor 2012 bedraagt voor Wijkzaken 68,5 miljoen euro. Zie figuur 7.3 op de volgende pagina. Ruim driekwart van deze jaarlijkse budgetten (51,5 miljoen euro) is beschikbaar voor het beheer van de bovengrondse domeinen. Voor het beheer van de riolering is 9,2 miljoen (13% van de totale werkbegroting) beschikbaar en de overige budgetten (7,8 miljoen euro) zijn beschikbaar voor overige domeinen zoals huisvuilinzameling, begraafplaatsen, kinderboerderijen, parkeren, verkeersveiligheid e.d. Merk overigens wel op dat bij deze overige domeinen een bedrag van 16,8 miljoen aan parkeeropbrengsten is opgenomen.

De jaarlijkse 51,5 miljoen voor de bovengrondse domeinen is niet als geheel beschikbaar voor het doen uitvoeren van het dagelijks onderhoud en groot onderhoud. Zo gaat er in 2012 bijna 14,2 miljoen euro op aan kapitaalslasten als gevolg van investeringen uit het verleden en is respectievelijk 1,8 miljoen en 7,4 miljoen benodigd voor beleidsvoorbereiding en VAT-kosten (voorbereiding, administratie en toezicht). Ook gaat er in 2012 bijna 1,1 miljoen om aan opbrengsten op de bovengrondse domeinen, zoals opbrengsten en precariorechten voor reclame aanabri's, lichtmasten, e.d. Voor de directe uitvoeringskosten van de bovengrondse domeinen is uiteindelijk 28,7 miljoen euro beschikbaar. In de vorige paragraaf hebben we al gezien dat deze budgetten vanaf 2014 teruggaan naar 26,3 miljoen per jaar.

Domeinen beheer OR	Goederen en diensten derde	Materiaal-kosten	VAT	Subtotaal instandhouding	Beleid	Aanleg nieuwe OR	Overige kosten	Kapitaals-lasten	Opbrengsten	Sparen/voorziening	Subtotaal overige koste	Begroting Wijkzaken
Verharding	€ 11.263.235	€ 3.306.995	€ 14.570.230	€ 3.306.995	€ 421.449	€ 6.354.042	€ -367.610	€	€	€ 20.978.111	€ 6.407.881	€ 20.978.111
Verkeersvoorzieningen	€ 574.443	€ 53.929	€ 764.990	€ 136.618	€	€ 5.415	€	€	€	€ 770.405	€ 5.415	€ 770.405
Groen	€ 5.796.708	€ 231.500	€ 7.553.336	€ 1.525.128	€ 498.364	€ 1.426.172	€ -50.000	€	€	€ 9.427.872	€ 1.874.536	€ 9.427.872
Openbare verlichting	€ 2.091.840	€ 663.900	€ 3.320.169	€ 564.429	€	€	€	€	€	€ 3.320.169	€	€ 3.320.169
Installaties	€ 730.642	€ 120.000	€ 1.417.737	€ 567.095	€ 597.461	€ 738.276	€ -7.412	€	€	€ 2.746.062	€ 1.328.325	€ 2.746.062
Water	€ 347.058	€ 76.184	€ 423.242	€ 76.184	€	€ 446.750	€	€	€	€ 6.133.208	€ 5.709.966	€ 6.133.208
Oevers	€ 1.231.847	€ 270.406	€ 1.502.253	€ 270.406	€ 220.076	€	€	€	€	€ 1.502.253	€ 220.076	€ 1.502.253
Civiele kunstwerken	€ 778.512	€ 45.300	€ 1.056.169	€ 232.357	€	€ 391.036	€	€	€	€ 1.276.245	€ 391.036	€ 1.276.245
Speelvoorzieningen	€ 440.214	€ 19.700	€ 752.039	€ 292.125	€	€	€	€	€	€ 1.143.075	€ -643.136	€ 1.143.075
Straatmeubilair	€ 577.745	€ 235.981	€ 813.726	€ 235.981	€ 42.014	€	€	€	€	€ 170.590	€ -643.136	€ 170.590
Reiniging	€ 3.771.065	€ 238.380	€ 4.009.445	€ 238.380	€	€	€	€	€	€ 4.051.459	€ 42.014	€ 4.051.459
Subtotaal	€ 27.603.311	€ 1.134.329	€ 36.183.336	€ 7.445.695	€ 1.779.364	€ 446.750	€ -1.068.158	€	€	€ 51.519.449	€ 15.336.113	€ 51.519.449
Riolering	€ 2.157.023	€ 33.300	€ 2.351.146	€ 160.823	€ 168.844	€ 6.523.870	€ -44.980	€	€	€ 9.217.880	€ 6.866.734	€ 9.217.880
Totaal Domeinen beheer OR	€ 29.760.334	€ 1.167.629	€ 38.534.482	€ 7.606.518	€ 1.948.208	€ 446.750	€ -1.113.138	€ 20.702.027	€ 219.000	€ 219.000	€ 22.202.847	€ 60.737.329
Domeinen beheer OR	Goederen en diensten derde	Materiaal-kosten	VAT	Subtotaal instandhouding	Beleid	Aanleg nieuwe OR	Overige kosten	Kapitaals-lasten	Opbrengsten	Sparen/voorziening	Subtotaal overige kosten	Begroting Wijkzaken
Evenementen	€ 126.650	€	€ 11.953	€ -1.792	€	€	€ 19.600	€	€	€	€	€ 11.953
Verkeersveiligheid	€ 3.914.604	€ 20.639	€ 253.694	€ 127.044	€	€	€ 400	€ 15.406	€	€	€ 19.600	€ 273.294
Openbaar vervoer	€ 53.300	€ 86.800	€ 10.058	€ 10.058	€	€	€	€	€	€	€	€ 25.864
Parkeren	€ 113.377	€ 42.746	€ 4.079.293	€ 144.050	€	€	€ 140.000	€ -16.846.387	€	€	€ -16.706.387	€ -12.627.094
Gebiedsregie e.d.	€ 128.266	€ 10.600	€ 1.887.551	€	€	€ 232.000	€ 710.220	€	€	€	€ 942.220	€ 2.829.771
Kinderboederijen e.d.	€ 23.437	€ 5.278	€ 723.683	€ 583.583	€	€	€	€ 8.655	€ -12.281	€	€ -3.626	€ 720.057
Natuur- en milieueducatie	€ 113.377	€ 42.746	€ 376.586	€ 347.871	€	€	€	€	€	€	€	€ 373.347
Begraafplaatsen	€ 128.266	€ 10.600	€ 1.555.826	€ 1.399.703	€	€	€	€ 46.078	€ -993.376	€	€ -947.298	€ 608.528
Havens en waterwegen	€ 128.266	€ 10.600	€ 1.753.121	€ 36.513	€	€	€	€ 52.230	€ -607.796	€	€ -555.566	€ 1.197.555
Dierenbescherming	€ 13.836.606	€	€ 2.635	€ 2.635	€	€	€ 119.021	€	€	€	€ 119.021	€ 121.656
Openbare hygiene	€ 18.196.240	€ 166.063	€ 24.883.008	€ 236.717	€	€	€	€	€	€	€	€ 33.314
Huisvuilinzameling	€ 47.956.575	€ 1.333.692	€ 65.417.490	€ 10.492.900	€	€	€	€	€	€	€	€ 33.314
Totaal Overige Domeinen	€ 47.956.575	€ 1.333.692	€ 65.417.490	€ 10.492.900	€ 1.948.208	€ 678.750	€ 1.022.855	€ 20.824.396	€ -19.576.517	€ 219.000	€ 5.116.692	€ 68.534.182
Begroting Wijkzaken 2012	€ 47.956.575	€ 1.333.692	€ 65.417.490	€ 10.492.900	€ 1.948.208	€ 678.750	€ 1.022.855	€ 20.824.396	€ -19.576.517	€ 219.000	€ 5.116.692	€ 68.534.182
Totaal Overige Domeinen	€ 18.196.240	€ 166.063	€ 24.883.008	€ 2.886.382	€	€	€ 1.022.855	€ 122.369	€ -18.463.379	€	€ -17.086.155	€ 7.796.853
Begroting Wijkzaken 2012	€ 47.956.575	€ 1.333.692	€ 65.417.490	€ 10.492.900	€ 1.948.208	€ 678.750	€ 1.022.855	€ 20.824.396	€ -19.576.517	€ 219.000	€ 5.116.692	€ 68.534.182

Figuur 7.3
Begroting Wijkzaken, gesplitst naar beheerdomeinen en uitvoerings-budget en overige middelen.

Figuur 7.4 Beschikbare middelen bovengrondse domeinen, o.b.v. exploitatiebegroting 2012

Voor een beter begrip van de bedragen voor het beheer en onderhoud zijn in onderstaande tabel (figuur 7.5) de beschikbare middelen uit de exploitatiebegroting uitgedrukt per woning en per relevante eenheid. De middelen per woning zijn relevant omdat de financieringsbronnen voor het beheer en onderhoud (hoofdzakelijk het gemeentefonds en eigen heffingen, zoals OZB) voor een belangrijk deel gebaseerd zijn op woningaantallen. De figuur laat zien dat de gemeente Haarlem gemiddeld € 512 per woning uitgeeft voor de instandhouding van openbare ruimte (VAT-kosten daarbij meegerekend). Een groot deel van deze uitgaven gaat uit naar het beheer van verhardingen, namelijk € 206 per woning, terwijl groen (€ 107/wo), reiniging (€ 57/wo) en openbare verlichting (€47/wo) de andere grotere kostenposten zijn. Aan de overige domeinen wordt gemiddeld tussen de € 10 en € 20 per woning uitgegeven.

Voor de openbare ruimte als geheel is gemiddeld € 2,80 per m2 beschikbaar. Aan verharding en groen wordt gemiddeld respectievelijk € 2,53 en € 2,03 per m2 uitgegeven.

Rijlabels	Per woning	Hoeveelheid	Eenheidsprijs	Eenheid
Verharding	€ 206	5.764.986	€ 2,53	per m2 verhard oppervlak
Verkeersvoorzieningen	€ 11			
Groen	€ 107	3.716.325	€ 2,03	per m2 openbaar groen
Openbare verlichting	€ 47	21.741	€ 152,71	per lichtmast
Installaties	€ 20			
Water	€ 6	3.428.564	€ 0,12	per m2 wateroppervlak
Oevers	€ 21	94.385	€ 15,92	per m1 oever o kademuur
Civiele kunstwerken	€ 15			
Speelvoorzieningen	€ 11	1.068	€ 704,16	per speelelement
Straatmeubilair	€ 12			
Reiniging	€ 57	5.764.986	€ 0,70	per m2 verhard oppervlak
Eindtotaal	€ 512	12.909.875	€ 2,80	per m2 openbare ruimte

Figuur 7.5 Overzicht beschikbare middelen exploitatiebegroting 2012 (bedragen inclusief VAT)

7.3 Het investeringsplan 2012-2016 en overige financieringsbronnen

De grote investeringen (zoals vervangingsinvesteringen) die nodig zijn in de openbare ruimte worden voor een belangrijk deel gefinancierd uit het investeringsplan. Het huidige investeringsplan van de gemeente Haarlem heeft een planhorizon die loopt tot en met 2016. Over de grote investeringen na 2016 kan daarom nu nog niets worden gezegd.

Bedragen x € 1.000	2012	2013	2014	2015	2016
Civiele kunstwerken	€ 1.127	€ 1.127	€ -	€ -	€ -
Groen	€ 1.000	€ 1.000	€ -	€ -	€ -
Oevers	€ 1.149	€ 1.149	€ 679	€ 679	€ 679
Spelen	€ 254	€ 254	€ -	€ 127	€ -
Totaal vervangingsprogramma's	€ 3.530	€ 3.530	€ 679	€ 806	€ 679

Figuur 7.6 Vervangingsprogramma's (stelposten) uit IP 2012-2016 (bedragen inclusief VAT)

Figuur 7.6 toont de afzonderlijke jaarbudgetten voor de periode tot en met 2016. De figuur laat zien dat er in 2012 in totaal € 3,5 miljoen beschikbaar is voor de vervangingsprogramma's. Deze middelen lopen terug tot € 679.000 in 2016. Alleen voor het domein Oevers zijn over de gehele planperiode tot en met 2016 middelen beschikbaar. De vervangingsprogramma's voor Civiele Kunstwerken en Groen eindigen na 2013.

Overige financieringsbronnen

In het investeringsplan 2012-2016 is een aantal specifieke projecten opgenomen die gericht zijn op het functioneel verbeteren van de openbare ruimte. Voorbeelden zijn de aanpak van het Reinaldapark en de aanpak van het Stationsplein e.o.. Door de functionele verbeteringen van deze bestaande openbare ruimte wordt impliciet ook de onderhoudsbehoefte op deze locaties aangepakt. Figuur 7. laat zien er in 2012 en 2013 op deze manier respectievelijk ruim € 6,9 miljoen en € 1,0 miljoen wordt bijgedragen aan de aanpak van onderhoudsbehoeften in de bestaande openbare ruimte.

Bedragen x € 1.000	2012	2013	2014	2015	2016
Civiele kunstwerken (brugdekken en brugbediening)	€ 1.188.000	€ -	€ -	€ -	€ -
Groen (Reinaldapark)	€ 1.048.700	€ 1.048.700	€ -	€ -	€ -
Oeveres (3 vervangingsprojecten walmuren)	€ 2.524.301	€ -	€ -	€ -	€ -
Verharding (o.a. Houtmanpad, Stationsplein e.o.)	€ 2.207.215	€ -	€ -	€ -	€ -
Totaal bijdragen onderhoud i.k.v. specifieke IP-projecten	€ 6.968.216	€ 1.048.700	€ -	€ -	€ -
Bijdragen vanuit riolering aan verharding	€ 2.066.440	€ 1.798.540	€ 2.622.190	€ 2.860.640	€ 1.900.000
Totaal Investeringsprogramma 2012-2016	€ 9.038.186	€ 2.850.770	€ 2.622.869	€ 2.861.446	€ 1.900.679
Bijdragen aan onderhoud vanuit subsidies	€ 1.500.000	€ 750.000	€ 750.000	€ 750.000	€ 750.000
Totaal beschikbaar buiten exploitatiebegroting	€ 10.538.186	€ 3.600.770	€ 3.372.869	€ 3.611.446	€ 2.650.679

Figuur 7.7 Overzicht overige financieringsbronnen die bijdragen aan onderhoud openbare ruimte (bedragen inclusief VAT)

Op een zelfde wijze dragen ook de grote rioleringswerken bij aan het impliciet verbeteren van bestaande openbare ruimte. Als stelregel wordt gehanteerd dat bij de uitvoering van grote rioleringswerken (waarbij de straat open moet) 19% van de totale kosten gereserveerd wordt

voor het herstellen van de bovengrondse infrastructuur. Figuur 7. laat zien welke bijdragen worden verwacht vanuit de geplande grote rioleringswerken. Deze bedragen variëren.

Externe subsidies

De verwachting is dat de gemeente Haarlem ook de komende jaren aanspraak maakt op externe subsidies voor investeringen in de openbare ruimte. Ook dit zijn investeringen die vooral gericht zijn op functionele verbeteringen van de openbare ruimte, maar zullen door de ingrijpende maatregelen impliciet ook zorgen voor de aanpak van onderhoudsbehoeften. De verwachting is dat Haarlem de komende jaren in 2012 € 1,5 miljoen aan onderhoudsbehoeften impliciet kan wegwerken en de daarop volgende jaren steeds € 750.000 per jaar.

Alle overige investeringen bij elkaar opgeteld

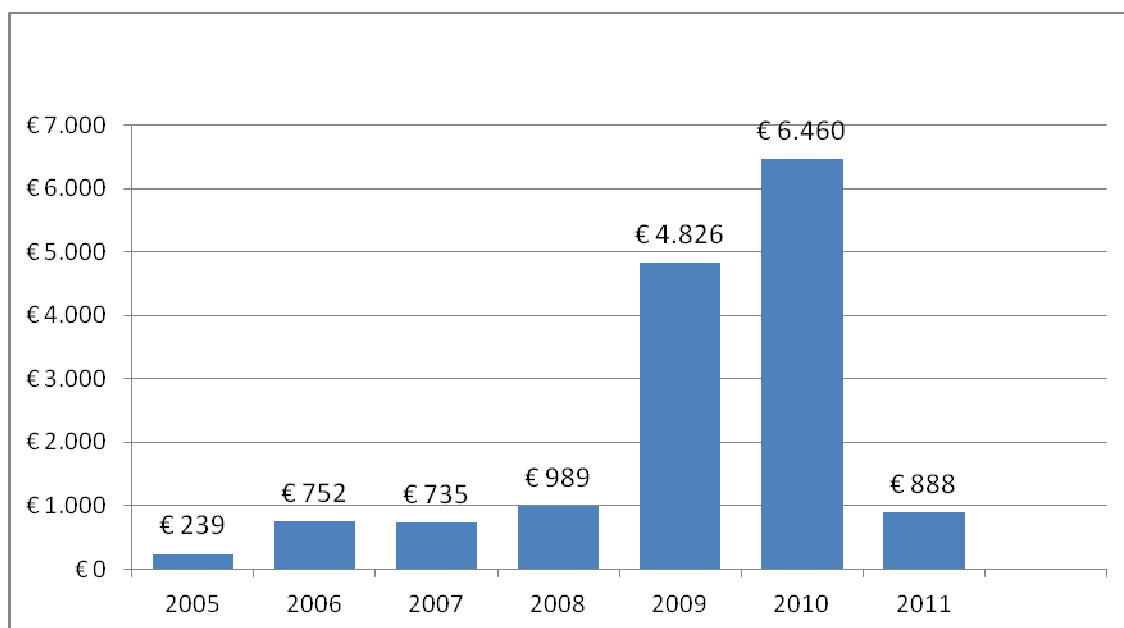
Als alle middelen vanuit het investeringsplan en externe subsidies (al dan niet impliciet) die bijdragen aan de aanpak van onderhoudsbehoeften bij elkaar worden opgeteld dan is er in 2012 €10,5 miljoen beschikbaar, aflopend tot €2,65 miljoen in 2016.

7.4 Investeringen uit het verleden

In de afgelopen jaren is er op grote schaal geïnvesteerd in de openbare ruimte. Een belangrijk deel van deze investeringen heeft Haarlem kunnen doen met hulp van externe subsidies¹ vanuit het Rijk en de provincie. Het gaat om subsidies voor het verbeteren van verkeersveiligheid, het verbeteren van fietsverbindingen, geluidsreducerende maatregelen, openbaar vervoersprojecten, etc.. Dit zijn dus functionele verbeteringen van de openbare ruimte, maar door de vaak grondige maatregelen zijn er impliciet bestaande onderhoudsbehoeften op de projectlocaties aangepakt. Figuur 7. geeft per jaar in welke mate de subsidies hebben bijgedragen aan het verbeteren van de onderhoudsbehoeften in de bestaande openbare ruimte. In deze periode ging het om ca. 50 grootschalige investeringen met een totaal investeringsniveau van bijna € 25 miljoen. De piek van de investeringen lag in 2009 en 2010. Grofweg 60% van deze investeringen, in totaal dus € 14,9 miljoen, heeft bijgedragen aan de verbetering van het onderhoud van de bestaande openbare ruimte. Dat is een gemiddeld bedrag van € 2,1 miljoen per jaar.

In de voorgaande paragraaf is al besproken dat de verwachting is dat de bijdragen vanuit gesubsidieerde projecten aan het onderhoud in 2012 ca. € 1,5 miljoen zal bedragen en de jaren daarna ca. € 750.000 per jaar.

¹ Zoals de BDU-gelden (gebundelde doeluitkeringen voor investeringen in wegen vanuit het Rijk, door provincie verstrekt)

Figuur 7.8 Overzicht van de bijdragen in de openbare ruimte van gesubsidieerde investeringen.

7.5 Kosten beheer en onderhoud

De kosten voor de openbare ruimte zijn de afgelopen jaren berekend op basis van normbudgetten. Het normbudget is het gemiddelde bedrag dat jaarlijks nodig is om de openbare ruimte in Haarlem in stand te houden. De normbudgetten werden berekend in 2005 (DHV), 2007 (wijkzaken) en 2010 ('actualisatie normbudgetten' Oranjewoud 2010). De normbudgetten stijgen door indexatie en toename van het areaal.

Normbudget	2005	2007	2010
TOTAAL	32,8 mln euro	35 mln euro	39,3 mln euro

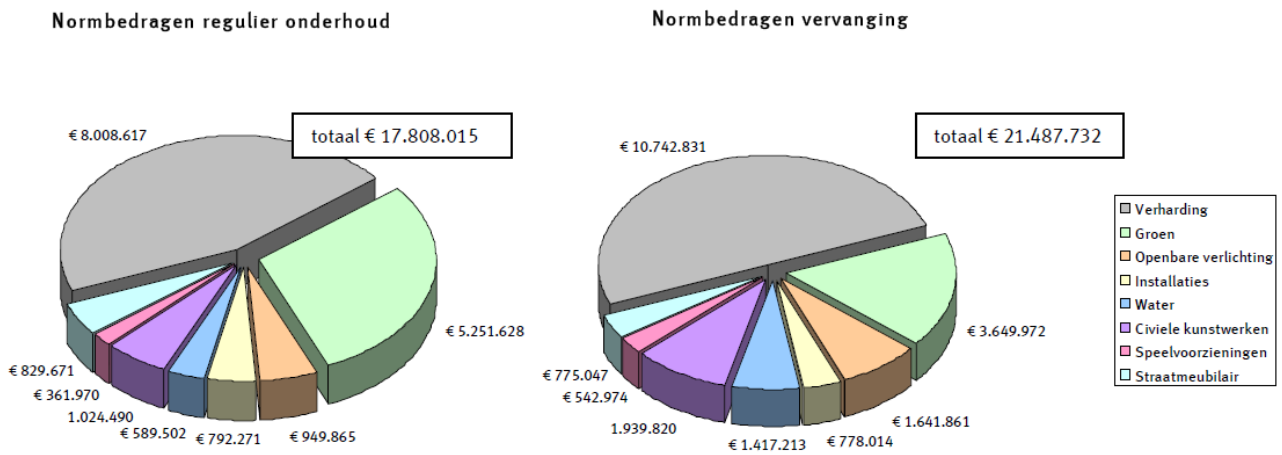
Het normbudget is het product van het areaal (aantal m² of stuks) met een kostenkengetal. Het kostenkengetal is de gemiddelde kosten per jaar voor onderhoud van dat beheerelement en gebaseerd op alle maatregelen die gedurende de gehele levensduur nodig zijn voor een bepaalde kwaliteit. Daarbij is rekening gehouden met een percentage voor bedrijfsvoering en risico, maar niet met VAT-kosten.

In het normbudget voor vervanging is een deel als 'spaarcomponent' op te vatten. Voor beheerelementen met een lange levensduur, bijvoorbeeld een brug voor 80 jaar, is immers per jaar 1/80ste van de vervangingskosten opgenomen.

Het in 2010 berekende normbudget is als volgt opgebouwd:

Normbudget (2010)	x miljoen euro
dagelijks onderhoud	9,4
groot onderhoud	8,4
vervanging	21,5
TOTAAL	39,3

Voor het reguliere onderhoud is dus gemiddeld 17,8 miljoen per jaar nodig. Voor vervanging is daarnaast 21,5 miljoen per jaar nodig. In deze normbudgetten zijn de kosten voor reiniging niet opgenomen.

Figuur 7.9 verdeling normbudgetten over de beheerdomeinen (Bron: 'actualisatie normbudgetten Oranjewoud 2010)

De beheerdomeinen verharding en groen nemen het grootste aandeel in het normbudget, samen bijna driekwart.

Van normbudget naar werkelijke kosten

Tot nu toe werden de onderhoudskosten berekend als normbudget, een langjarig gemiddelde waarin de kosten voor dagelijks onderhoud, groot onderhoud en vervanging zijn verrekend. Voor de nota visie en strategie beheer en onderhoud wordt naast dit herijkte normbudget ook onderzocht wat de daadwerkelijke maatregelen en kosten zijn om de komende periode de gewenste onderhoudskwaliteit te bereiken en vast te houden. Met name de investeringsbehoefte voor vervanging van openbare ruimte kan sterk verschillen. De lange levensduren van bijvoorbeeld bruggen of kademuren maakt immers dat ze maar één keer in de 80 of 100 jaar vervangen hoeven te worden. Onderdeel van het berekenen van de daadwerkelijke kosten is daarmee het bepalen van een financiële strategie voor deze toekomstige (hoge) kosten, bijvoorbeeld de keuze tussen sparen of afschrijven.

8. Conclusies

Areaal openbare ruimte

Haarlem is een compacte stad met een hoge bewoningsdichtheid en dat is herkenbaar in de relatief geringe omvang van het areaal voor een stad van deze omvang. Ook per inwoner of woning gerekend is er relatief weinig areaal openbare ruimte. Consequentie van deze constatering is dat sprake is van een intensief gebruikte ruimte. Daarnaast is één van de vaak geopperde mogelijkheden om te bezuinigen het afstoten en verminderen van het areaal. Dit lijkt in Haarlem nauwelijks relevant. De vraag om meer groen wijst eerder de andere kant op.

Het areaal openbare ruimte stijgt nog, met name het aantal bruggen en kunstwerken is de afgelopen jaren toegenomen. De veranderingen in het areaal hebben effect op de normbudgetten en worden in de berekeningen en plannings van de beheerplannen opgenomen.

Onderscheid groot onderhoud, vervanging, herinrichting

Het uitgangspunt voor planning van projecten in de openbare ruimte is 'werk met werk maken', waardoor onderhoud vaak met herinrichting of verbetering is gecombineerd. Dit gezamenlijk plannen van groot onderhoud, vervanging en herinrichting heeft voordelen. Een stad heeft immers steeds aanpassingen nodig om goed te blijven functioneren. Er wordt geen dubbel werk gedaan en de projecten kunnen in uitvoering goed worden gecoördineerd.

Een gevaar is dat projecten de neiging hebben om op te schalen: 'als we toch bezig zijn...'. Door ruime externe budgetten is dit in Haarlem relatief vaak aan de orde geweest de afgelopen jaren. Daarmee is optimaal gebruik gemaakt van beschikbare externe middelen, maar er lijkt ook een zekere verwendheid op te treden, waarbij herinrichting als een vanzelfsprekendheid wordt ervaren. Bij dalende budgetten zal strikter de hand moeten worden gehouden aan de scheiding onderhoud en herinrichting. Het zoeken zal eerder zijn naar kleinere, goedkopere onderhoudsmaatregelen die de levensduur op een aanvaardbaar onderhoudsniveau (B) brengen en de levensduur rekken.

Achterstallig onderhoud

In de afgelopen periode is in de communicatie over het achterstallig onderhoud vooral financieel gestuurd geweest. De term dekt een brede variatie aan onderdelen die variëren van verlies aan comfort voor de gebruiker, een mindere beeldkwaliteit tot onderdelen waar veiligheid voor de gebruiker in het geding is.

- De achterstand zal eind 2013 voor een aanzienlijk deel zijn ingelopen. Voor de komende jaren moet de discussie meer gaan over welke kwaliteit wenselijk is en welke projecten dan aandacht krijgen. In een tijd van bezuinigen moet een inhoudelijke discussie gevoerd worden over de keuzes in wat wel of niet aan te pakken, en waar een lagere kwaliteit eventueel acceptabel is. Een financieel-technische onderbouwing geeft onvoldoende sturing. De discussie moet meer op inhoudelijke kwaliteit worden gevoerd.

- Achterstallig onderhoud zal nooit 0 zijn, omdat dit een nauwelijks efficiënte werkwijze betekent. Het is normaal om enige achterstand te hebben, waarbij een algemene praktijkrichtlijn is dat achterstand in 10-15% van het areaal acceptabel is. Het gaat dan om één niveau onder de beoogde kwaliteit en niet om calamiteiten of onveilige situaties. Na constatering van de te lage kwaliteit vergt het immers voorbereidingstijd om tot de aanpak te komen. Deze planningsruimte is nodig om werk-met-werk te kunnen maken en projecten optimaal in te plannen.
- Het opheffen van de achterstand is altijd berekend op het terugbrengen op het hoogste kwaliteitsniveau, veelal een grote onderhoudsmaatregelen of het vervangen. Dit verklaart misschien ook de grote percentages met een hoge kwaliteit in de stad. Een strategie die de kwaliteit optilt naar het gewenste minimale niveau, maar niet daarboven uit tilt is te overwegen. Voor een deel van de achterstanden is deze strategie al in gang gezet, namelijk voor woonstraten met elementverhardingen. Hierin worden kleine verbetermaatregelen toegepast (30%-maatregelen) in plaats van integraal herstraten.

Onderhoudskwaliteit van de openbare ruimte

De openbare ruimte van Haarlem is de afgelopen 10 jaar fors aangepakt en dat is vele plaatsen goed te zien. Tegenover plekken met een te lage kwaliteit ten opzichte van de ambitie staat een groot oppervlak van ruimten met (te) hoge kwaliteit.

Hoewel in een aanzienlijk deel van het areaal de ambitie een B-kwaliteit is, is deze kwaliteit buiten weinig zichtbaar. Dit betekent dat er veel verschil zichtbaar is in onderhoudskwaliteit, relatief slechte plekken tegenover zeer goede plekken. Het lijkt wenselijk om de strategie voor onderhoud de komende jaren te richten op het stabiliseren van de gewenste kwaliteit en het meer sturen op het vasthouden van een B-kwaliteit. Dit betekent een lagere kwaliteit dan nu op veel plekken is gerealiseerd, maar wel een veel gelijkmatiger kwaliteit.

Opvallend zijn de cijfers die de bevolking geeft aan de onderhoudskwaliteit. Haarlem scoort hier duidelijk lager in vergelijking met andere gemeenten, maar zijn stijgend.

Kwaliteitsambitie

Met de vertaling van de kwaliteit R-gedifferentieerd naar de momenteel landelijk gebruikte CROW-normering ontstaat een veel explicieter beeld van de afgesproken kwaliteit, zowel voor bestuurlijke afwegingen als naar de vertaling naar beeldgestuurde bestekken. De keuze op hoofdlijnen met een hogere A-kwaliteit in de binnenstad, winkelcentra en knooppunten en een B-kwaliteit in de woonwijken, groengebieden en bedrijventerrein en een C-kwaliteit in het buitengebied, is niet verrassend en past bij de huidige beleidslijnen en visie op de stad.

Het is natuurlijk mogelijk om de kwaliteitsambitie te heroverwegen. Een lagere of hogere kwaliteit beïnvloedt de toekomstige normbudgetten en natuurlijk ook wat achterstallig onderhoud is. De keuze voor een lagere kwaliteit heeft overigens op dit moment weinig invloed op de bestaande achterstand. Deze zal toch moeten worden aangepakt.

Afwegingskader

Het meerjarenonderhoudsprogramma stuurt de keuze van de projecten die worden aangepakt. Daarbij worden afwegingen gemaakt in de planning en prioritering van de projecten. Hoe deze afwegingen zijn gemaakt is echter voor de niet-betrokkenen weinig transparant en inzichtelijk. In het kader van de nota visie en strategie beheer en onderhoud wordt daarom een systematiek voor deze afwegingen gemaakt. Aanzet hiervoor is een overzicht van prioriteiten in gebieden, thema's, maatschappelijk draagvlak en externe randvoorwaarden die deze keuze sturen. De inhoud van dit afwegingskader is gebaseerd op de huidige beleidslijnen in de stad. Het afwegingskader maakt het mogelijk om projecten zowel op technische gronden als de maatschappelijke, bestuurlijke overwegingen te vergelijken en te prioriteren.

Beschikbare middelen

De bezuinigingen en verwachte daling van de middelen voor beheer en onderhoud is een directe aanleiding voor het opstellen van de nota visie en strategie beheer en onderhoud. De analyse van de beschikbare middelen in 2012 met een doorkijk naar 2016 laat dit ook duidelijk zien. In 2012 is 28,7 miljoen euro beschikbaar voor het uitvoeren van onderhoud in de exploitatiebegroting (exclusief VAT). Dit bedrag daalt tot 26,3 miljoen euro in 2016. Dit is een daling van circa 8%. Als gekeken wordt naar de beschikbare middelen in de exploitatiebegroting, inclusief het vervangingsprogramma IP, dalen deze van 32,3 miljoen euro in 2012 tot 27,0 miljoen euro in 2016.

Voor de uitvoering van onderhoud van de openbare ruimte heeft Haarlem in 2012 per woning € 512,- beschikbaar (inclusief VAT). Per m2 openbare ruimte is dit € 2,80 per jaar.

Naast uit de exploitatiebegroting wordt het onderhoud van de openbare ruimte ook gefinancierd met middelen uit het investeringsplan en externe subsidies. In totaal is hiervoor 2012 bijna 14,1 miljoen euro beschikbaar. Dit loopt terug naar ruim € 3,3 miljoen in 2016.

De daling van de totaal beschikbare middelen van 42,8 miljoen naar 29,7 miljoen euro is dus vooral te relateren aan de daling van middelen voor investeringen en subsidies. Daarmee raakt deze daling ook grotere projecten en vervangingen, die uit deze overige middelen worden gefinancierd. De nota visie en strategie beheer en onderhoud moet naast een inhoudelijke aanpak, dus ook vooral een financiële strategie bieden, met name voor grote (lees dure) projecten.

Colofon

Project :	Notitie bevindingen
Projectnummer :	P370-01
Registratienummer :	2011693
Auteurs :	ir. C.R. van Zwam, ir. M. Hommel
Opdrachtgever :	Gemeente Haarlem
Datum :	Concept V5 13 december 2011
